

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר פרשיות השבוע

כולל

דברי חיזוק והתעוררות
בענייני עבודת ה'

נסדר ונערך משיחות מוסר
שנאמרו במקהלות על ידי
הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה

פרשת חיי שרה

ירושלים עיה"ק תובכ"א
תשע"ט לפ"ק

שיחות מוסר אלו הנדפסים כאן בס"ד, נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות מוסר שנמסרו בשנת תשמ"ה בירושלים ת"ו. ואם שגיתי, איתי תלין משוגתי. ובקשתינו שטוחה לפני המעיינים ה"ו, כי כל שגגה וטעות יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יעמידוני על טעותי.

בסוף החוברת מצורף מאמר על פרשת השבוע, ממאמרי רבינו שליט"א על התורה כת"י, אשר רואה אור לראשונה כאן בס"ד.

כל המעוניין לזכות את הרבים ולפתוח נקודת מכירה לחוברות אלו, בבית הכנסת / ישיבה / מקוה וכיו"ב, על ידי קופה [שיניחנה מליל שישי עד מוצ"ש מדי שבוע], ניתן לפנות למערכת ההפצה.

**לכל ענייני ההפצה יש לפנות בשעות בין
הסדרים, לפלאפון מספר 0527622629**

ניתן להשיג את החוברות בנקודות המכירה

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר
הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות
ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת חיי שרה

לספוד לשרה ולבכותה \ החילוק בין הספד לבכיה \ אריכות התורה בפרשיית מערת המכפלה \ אברהם אבינו ע"ה טרח בקניית המערה כדי לנטוע בלבם של 'בני חת' אמונת השארות הנפש ותחיית המתים \ שני סוגי 'קימה' לעתיד לבוא \ מקום קבורה מיוחד \ החלק האמיתי שיש לאדם בעולם הזה \ החליפה שנשארת לאדם \ גר ותושב - בעולם הזה \ בית ועליה על גביו - עולם הזה ועולם הבא \ המערה בקצרה שדהו - בסוף חיי העולם הזה \ המברר מקחו של צדיק כאילו קיים עשרת הדברות

בעזרת ה' יתברך, נראה היום להתבונן על 'חסד לאברהם' (מיכה ז כ), בפרשת השבוע: 'ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים, שני חיי שרה. ותמות שרה בקרית ארבע היא חברון, בארץ כנען, ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה' (בראשית כג, א-ב). זה 'חסד'. ההספד שסופדים, הבכיה שבוכים, זה גם כן מהלכות 'חסד'.

חסד עם המתים - אף עם החיים

א.

שמעתי בשם גדול אחד שהוא כותב בספרו, על הקהילות בחו"ל - לפני כשני דורות - שכמעט בכל 'קהילה' ו'קהילה' היה 'חברא קדישא', כל 'קהילה' כמעט, אפילו 'קהילה' של 'מנין' אנשים, כבר היו מייסדים להם 'חברא קדישא', בשביל צורך העיר, צורך הקהילה. ואותו גדול כותב בספרו, שהוא מתפלא, יש לו פליאה קצת, שב'כבוד המת' כולם נוהרים. לדוגמא: כידוע, פעם בשנה, ביום ז' באדר, יש אסיפה של כל ה'חברות קדישות', עושים 'לימוד' ו'תיקון', ויש כאלה שגם 'מתענים'. למה? אולי ח"ו לא נהגו בנפטרים כמו שצריך, אולי לא חלקו את הכבוד כמו שצריך, אולי בשעת הקבורה פגעו, לא דיברו כהוגן, לכן עושים סליחה, בקשה, בקשת מחילה, ולימוד, ועוד כמה עניינים גדולים שעושים ביום הזה. אבל - כך הוא אומר - מעולם לא שמענו שכך נוהרים בכבוד החיים.. הרי

יש הרבה מקומות של 'הכנסת אורחים', אבל לא שמענו מעולם שיש מנהג של הקהילות' לעשות פעם בשנה איזה 'צום' איזה 'עצרת', כינוס של אנשים נשים וטף, ולעשות מחילה וסליחה, אולי שמא לא חלקנו כבוד טוב לאורחים, אולי בשעה שהכנסנו אותם לביתנו ל'הכנסת אורחים' הכנסנו אותם ב'מיטת סדום', לא חלקנו להם את הכבוד הנעים.. דבר כזה עוד לא שמענו.. וזה למרות שמעולם לא שמענו משום נפטר שבא והתלונן.. לא שמענו שבא אף פעם איזה נפטר ואמר לאנשי ה'חברה קדישא': 'לא חלקתם לי כבוד מספיק..'. ואף על פי כן, נהגו כל הקהילות שנה בשנה לעשות את ה'תיקון' הזה ביום ז' באדר. ואותו גדול מתמרמר: למה לא יעשו אותו ענין גם כן בשביל ה'חיי'?

לשון הרע על המתים

על ה'מתים' מפחדים לדבר בכלל, יהיה מי שיהיה, אפילו אחד שהיה 'רע' ו'בליעל' - אחרי מותו, אומרים: 'אחרי מות - קדושים..', אסור לדבר.. לפני 'אחרי מות קדושים' יש 'מצורע', אבל אחרי שהוא מת ('אחרי מות') עושים אותו קדוש ('קדושים'), בשתיקה, דומיה מוחלטת.

הגאון 'חפץ חיים' ע"ה כותב ('חפץ חיים' כלל ח אות ט): שמה שאסור לדבר לשון הרע על המתים, זה רק חרם הקדמונים, 'תקנת הקהילות' הקדמוניות, הם עשו 'חרם', 'תקנה', שאין לדבר על המתים (וע' ש"ע סי' תרו ס"ג). אבל באמת, מעיקר הדין, אין בזה איסור 'לשון הרע', כיון שהוא 'מת'. אבל על ה'חיי', שהמספר עליו 'לשון הרע' עובר באיסור תורה, לאו מפורש, 'לא תשא', ולומדים רבותינו תשיא, לש"ה, בזה הותרה הרצועה, איך זה? 'עולם הפוך'.. - על המתים חוששים מפחדים, (אולי יבוא בלילה יעשה לי משה.. זה הפחד). אבל על ה'חיים' שזה איסורים חמורים, וזה 'לאו' מ'דאורייתא', אפשר לאבד את העולם הבא ח"ו. אדם לא שם לב על זה.

'את אשר הקלת - החמרנו, ואת אשר אסרת - התרנו'

זה מה שרב ניסים גאון, ב'ידויו' שאמרנו ב'יום הכיפורים' מתמרמר, 'את אשר הקלת - החמרנו. את אשר אסרת - התרנו'. מה שצריך להשיג ולזהיר - נוהגים בחוסר התחשבות. אבל להיפך, מה שלא כל כך חמור - נזהרים בזה עד קצה האחרון. לא זה הדרך. צריך לדעת מה חומר הענין.

מעלת ותועלת ה'הספד'

הגמרא במסכת שבת (קנג.) אומרת: אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת: 'אחים בהספידא, דהתם קאימנא'. כך הוא ביקש מתלמידו: 'בהספד שלך עליי, תחמם ותדבר ברטט'. תחמם ב'הספד'. למה? זה עצמו פועל אצל השומעים, אצל הציבור המתאסף, והרבה אפשר להרוויח ב'הספד'. אדם נותן אוזן, ליבו שבור, הדברים חודרים היטב - היטב. זה ההספד.

'לספוד לשרה' - ולבנותה'

כאן אצל אברהם אבינו ע"ה, התורה אומרת 'לספוד לשרה', זה דבר אחד, 'ולבנותה', זה דבר נוסף. יש כאן לימוד כפול. מה גדר הדברים?

הספד - יקרא דשכבי או יקרא דחיי

יש צד בגמרא (סנהדרין מו:), שה'הספד' זה 'יקרא דשכבי', כלומר: בעבור הנפטר. היה גאון בירושלים, (דיברנו עליו הרבה פעמים), הגאון רבי יצחק בלאזר זצ"ל, נפטר לפני כ-80 שנה בערך. והוא ביקש בצוואה שלו שלא יספידו אותו. הגם שהיה מופלג בצדקות, מופלג בענווה, מופלג בתורה - לאין שיעור. אבל כך הוא הניח צוואה, שהוא מבקש

אני לא באתי ח"ו להתיר לשון הרע את המתים.. (שלא יטעו..), שלא יאמר אדם: 'אני מדבר על החיים, אז גם על המתים אני אדבר..', חלילה וחס, אבל אני אומר שצריך לדעת חומר הענין, את המשקל הנכון, להיזהר, להשגיח.

ב. מעשה על גדלותו וענוותנותו של הגאון רבי יצחק בלאזר זצ"ל

סיפורתי כמה פעמים מעשה שממנו למדו מוסר השכל עצום: היה אסיפה של גדולי הדור, בשביל איזה ענין להחזיק את הדת על תילה, התכנסו כל גדולי הדור (ממש), וגם אותו הזמינו. סוף סוף הוא היה רבה של 'פטבורג', בן 25 מינו אותו להיות הרב הראשי של 'רוסיה'. אז 'רוסיה' הייתה 'מרכז היהודים',

(למעלה מ - 3 מיליון יהודים היו שם), והוא בחור צעיר בן 25, וכבר היה רבה הראשי של רוסיה. הוא בא.

אסיפה של גדולי הדור - מה מדברים שם? לא מדברים על 'פוליטיקה' (הקפאת המחירים' וכיו"ב... את זה השאירו בשבילנו...). אז מה ה'דיבור'? 'פתח דבריך יאיר' (תהילים קיט, קל), בדברי תורה. ישבו ועסקו בתורה. עמד שם הגאון בעל 'בית הלוי' (היה גם כן מראשי הגולה), ואמר שיש לו קושיא עצומה באיזה סוגיא סבוכה, קושיא חמורה, וכך וכך הקושיא. הוא מציע אותה לפני הגדולים שהתכנסו ובאו. מיד כאשר שמעו את הקושיא, כל אחד התחיל לעיין, התחיל להשיב, זה אומר יש לי ראייה מכאן, וזה אומר יש לי חילוק מסוגיא אחרת, ומעיינים בכל דבר הדק היטב. עיינו, וסוף דבר - אחרי כל הטורח והעמל וההתאמצות וההשתדלות של כל הרבנים - הגיעו למסקנא שהקושיא 'עומדת כהר'. קושיא. אי אפשר להזיז אותה. הקושיא במקומה עומדת. אמרו לו: 'כבוד הרב, מה אתה מתרץ?'. אמר להם הגאון 'בית הלוי' ע"ה: 'יש לי שני תירוצים, אחד שלי, ואחד של בני' (ר' חיים בריסקער המפורסם). אמר את התירוצי שלו, ושוב, ישבו כולם, כל הגדולים, בוחנים אם התירוצי הזה אכן תירוצי, זה מקשה וזה מתרץ וזה מחלק וזה מעיין, והסכימו: התירוצי תירוצי אמת.

אבל המעניין, שבכל אותה שעה, כל הרבנים השתתפו בדיון חוץ מאחד. הגאון רבי יצחק בלאזר זצ"ל. שתק דומיה. לא מדבר ולא משיב שום דבר.

אחר כך עמד שוב פעם הגאון 'בית הלוי' זצ"ל, ואמר את התירוצי השני בשם בנו (ר' חיים). וגם כן, מהתחלה, זה מקשה וזה מתרץ, וזה מביא ראייה וזה דוחה, רעש והמולה. בסוף הסכימו שהתירוצי השני, אף הוא תירוצי אמיתי, גאונית נפלאה. כולם השתתפו ב'שקלא וטריא'. רק הגאון רבי יצחק בלאזר זצ"ל שותק.

חלשה דעתו של הגאון בעל 'בית הלוי': באמת אומרים עליו - על הגאון רבי יצחק בלאזר זצ"ל - שהוא רבה של רוסיה. בן 25 נתמנה לכהן כרבה של רוסיה. ויש לו חיבור 'פרי יצחק'. ואילו כאן, כולם אמרו משהו, זה הקשה, וזה העיר, וזה האיר. והוא - יושב בדומיה. שותק. משהו מוזר יש בזה. כך חשב בדעתו. אמר לתלמידיו: 'תביאו לי את ספרו - 'פרי יצחק', תשובות נפלאות, גאוניות ממש - נעיין בספרו, אולי משם נראה את כוחו הגדול בתורה'. פתח את

הספר, ולהפתעתו הוא מוצא את הקושיא שלו ואת התירוץ הראשון ואת התירוץ השני כתוב שם..

אמר הגאון בית הלוי זצ"ל, 'לא על הגאונות שהוא זכה בשאלה ובשני התירוצים, (הראשון והשני), אני מתפעל. אלא על ה'שתיקה' שלו כל משך הזמן שדנו בסוגיא הזו!'. אדם יושב במשך זמן, (אולי שעה אולי שתיים), וכולם מסביבו דנים ויש 'שקלא וטריא', כולם מקשים, כולם מתרצים, כולם מעיינים, והוא יושב בשתיקה מוחלטת. עשה את עצמו כאילו לא מבין כלום, כאילו הוא לא נמצא שם. זה כח עצום של ענווה עצומה, ענווה מופלגת, שלא להראות כלום, אדרבא שיחשבו שהוא כלום. (אם היה אחר, היה קם 'עם חיוך על השפתיים', והיה אומר: 'מחילה כבוד הרב, אני רוצה לומר משהו. ברוך ה' אני בספרי סימן פלוני, סעיף זה וזה, אני כבר הקשתי, ואני כבר תירצתי. עיין שם. ודוק'.. והיה יושב עם חיוך על השפתיים.. גמרנו.. כך הוא נוהג של בני אדם).

באיזה דרכים לא ללכת..

הזמינו אותו פעם מיישיבת 'סלבודקא', להגיד 'שיחה', (שיעור מוסר) - הרי הוא היה מגדולי התלמידים של ר' ישראל מסאלנט זצ"ל (לפני שעלה לארץ ישראל) - והוא אמר דבר נורא, דבר מזעזע (כך מספרים התלמידים). כשהתחיל לדבר, (היה מגדולי הדרשנים בדורו, ממש כך, 'פיו מפיק מרגליות'), קם ואמר: 'תשמעו בחורים (בחורים צעירים, בני הישיבה), ביקשו ממני שאני אגיד שיחת מוסר, הקשיבו היטב, מעשה שהיה כך היה: בעיר אחת ברוסיה היה איזה יהודי אחד, ויום אחד הוא יצא ל'עסקים' שלו, ל'מלאכה' שלו, בדרך כאשר הוא הולך לעיר השניה, הוא טעה בדרך ונכנס לאיזה 'יער', (אתם יודעים מה זה 'יער'? 'יער' זה מקום שאפשר ללכת שם ימים ולילות, שבועות שלמים, וזה לא נגמר. זה לא כמו כאן 'חורשה'.. אלא אפשר לטעות ימים ולילות, ואדם לא מוצא ידיו ורגליו), אותו מסכן נכנס ל'יער וטעה (בט"ח) ותעה (בתי"ו)', 'לא מוצא ידיו ורגליו', לא יודע מה לעשות. הולך, יום, יומיים, שלשה, מחפש את הדרך, מהיכן ייצא בחזרה, ולא מוצא. אחרי שבוע, נפגש עם עוד יהודי, בלב היער נפגש איתו, איזה 'שמחה וששון'.. יש 'נפש חיה', יש מישוהו כאן ביער! אומר לו: 'למען ה', תציל אותי, אני שבוע שלם כאן, טועה

שלא יספידו אותו, שלא ידברו בשבחו (הגם שהיה אפשר לדבר עליו ימים ולילות). הענוה שלו היה גדולה. היה מופלג בענווה בצורה יוצאת מן

ביער, ולא מוצא את המסלול הנכון, תדריך אותי, תנחה אותי בדרך הישרה!'. אמר לו השני: 'אתה שבוע טועה? אני כבר שלוש שבועות טועה! אתה מבקש שאני אעזור לך? איך אני יכול לעזור לך?! אבל בדבר אחד אני כן יכול לעזור לך - באיזה דרכים 'לא ללכת', זה אני כבר יכול להגיד לך. הרי אני יותר ממך נמצא כאן, ואני יודע איזה דרכים הם דרכים שאסור ללכת'.. כך סיפר להם הגאון רבי יצחק בלאזר זצ"ל, ואמר להם: 'רבותי - (כך אמר לבחורים בישיבה) אני זקן ממכם, ואני רוצה לומר לכם איזה דרכים 'לא ללכת', בזה אני יכול לעזור לכם.. בחיים יש הרבה 'נסיונות', הרבה 'פיתולים', הרבה 'הטעויות' יש על ידי היצר. 'אין רגע בלא פגע', ו'אין שעה בלא רעה', כך אומרים הקדמונים (של"ה מסכת יומא פרק נר מצוה אות קנ). תמיד היצר הרע - כל רגע ורגע - שם איזה 'מכשול', שם איזה 'מוקש'. אני יכול לעזור לכם במה 'לא ללכת', באיזה דרכים להיזהר, באיזה דרכים להישמר'. כך הוא אמר בהפלגת ענווונותו הנוראה.

ביום 'שמחת תורה', בישיבה, כידוע כל היום בשמחה, מביאים ספרי תורה ורוקדים, וכאשר הגיע הגאון רבי יצחק בלאזר זצ"ל, הייתה שמחה עצומה, (הרי ר' איצ"ה היה אחד מגדולי הדור), בלהט השמחה (לא פחות ולא יותר) הרימו את הרב, הרי גם הוא 'ספר תורה', יש 'ספר תורה' בהיכל, ויש 'ספר תורה חי', הרימו אותו, 'שמחו נא בשמחת התורה', וכולם שרים, וראו שגם הרב ע"ה שר ביחד איתם.

אחד התלמידים הטה אוזן לשמוע מה הרב שר? איזה מילים הוא אומר? והוא שמע אותו אומר - באותה מנגינה שהם שרים - מילים אחרות, 'סחבו את הנבלה'. כך הוא אומר על עצמו. כדי שח"ו לא יבוא לידי 'גסות', לגבי קצת הפלגה של 'גאוה': 'מרימים אותי..', (ואחד אחר היה מצטער: 'חבל ששמחת תורה רק פעם אחת בשנה.. אם היה פעמיים היו מרימים אותי יותר..). אלה גדולי ישראל האמתיים. (יש עוד הרבה מה לספר עליו, לא תכלה היריעה, יש הרבה מה לדבר על הענווה על הצדקות על הגדלות בתורה. בהזדמנות אחרת בלי נדר).

הכלל. זה הענוה של גדולי ישראל, שבאמת לא החזיקו מעצמם, 'עפר

ג. מעשה על הגאון רבי פנחס הורוויץ זצ"ל

הגאון רבי פנחס הורוויץ ע"ה (היה גאון מפורסם בעל חיבורים יקרים), כאשר מינו אותו להיות רבה של 'פרנקפורט', (היא הייתה - העיר 'פרנקפורט' - עיר ואם בישראל, קראו לה 'ירושלים דאשכנז', גדולי עולם אחד אחד, לאלפים ולרבבות, צדיקים וחסידים, מתמידים בתורה, לאין מספר), בשעה שהביאו אותו, 'יצאו כל אנשי העיר - אלפים ורבבות - להקביל פניו. כל הארץ רעשה לכבודו. כולם יצאו לקבל את פניו. ולקחו אותו והרימו אותו. אחרי כל הכבוד העצום שחלקו לו, בא אחד ושאל אותו: 'כבוד הרב, באותו זמן שכולם לקחו אותך והרימו אותך ורקדו ושרו וכו', איך הרגשת? תספר לנו, אנחנו שלא זכינו.. רוצים לדעת איך הייתה ההרגשה?!'. אמר לו הרב, 'תאמין לי, חשבתי שאני נמצא ב'לוויה' שלי!..'. הוא מרגיש באותו זמן כאילו נמצא ב'לוויה'. לוקחים אותו ל'קבורה'.

ד. המתגאה בענוותנותו.

רבינו הרמח"ל ע"ה בספר 'מסילת ישרים' (פרק יא) כותב על סוגים שונים של בעלי גאווה. והוא מתאר שם תיאורים נפלאים. כדאי לקרוא שם. והוא מסיים ב'גאוותן המופלג', שכל כך הוא 'בעל גאווה', וכל כך הוא 'אוהב כבוד', עד שבסוף הוא אומר: 'אין לי אני אלא להיות ענוותן', ונמצא זה מתגאה בענוותנותו.. ב'ענוה' שלו הוא מתגאה.. כך יש כאלה. ויש בזה כמה 'מדרגות'.. הוא מחופש לבעל 'ענוה', אבל הוא רחוק ממנה כמזרח ממערב..

'שפתים ישק'..'

סיפר לי רב אחד מרבני ירושלים, שהכיר מישהו שהיה 'מתחפש לעניו'.. תמיד היו אומרים לו: 'כבוד הרב, ..', מיד היה מהסה אותם: 'ח"ו, אני לו 'רב' ולא 'ערב רב', אני 'עפר ואפר' 'רימה ותולעה'..', כך היה אומר תמיד, עד שהיו השומעים אומרים לו: 'לא, ח"ו, אתה רב גדול, אתה גאון'..', לזה הוא חיכה.. לא הספיק לו 'רב', זה לא מספיק.. הוא צריך גם כן לשאר השבחים, 'רב גדול', ו'רב קדוש', ו'רב חסיד', וכו' וכו'. והיה כאן בירושלים איש אמת אחד, ונפגשו שניהם, ואמר לו אותו אחד לאותו ה'רב': 'כבוד הרב יבוא ל..', אמר לו אותו ה'רב': 'אני

ואפר' ממש' ובאמת הייתה שאלה גדולה אצל רבני ירושלים האם לשמוע לו, האם לקיים את צוואתו שלא להספידו או לא, זה לא פשוט, אפילו אם אדם גדול מבקש שלא יספידו אותו, יש פסקים על זה בגדולי

לא רב, אני 'עפר ואפר', אני 'אפס', אני 'ריק', אני 'תוהו'.. אמר לו השני: 'שפתים ישק! כמה אתה צודק.. פעם אחת אתה מדבר אמת!.. נתן לו כמזו שצריך.. יש כאלה שמה שהם עושים מעשה 'ענוה', זה לא בא מראה על ענווה, זה בהיפוך - הוא תובע יותר.

כשהייתי ילד סיפר אחד משל, (ויש בזה הרבה לימוד מוסר השכל, וזה שייך לנושא שלנו). משל לאמא ובנה, שהלכו פעם ל'שוק', (הבן ביקש ללכת עם אמא ל'שוק'), ילד בן 5-6, לקחה אותו איתה. כשהלכו ל'שוק' הלכו ל'ירקן', קנו 'פירות' ו'ירקות'. באותו זמן שהילד הזה נמצא יחד עם האמא, ה'ירקן' רואה איך שהוא לוטש עיניים ומציץ למקום שמונחים ה'דובדבנים', יש שם סלסלה מלאה 'דובדבנים', הוא מציץ, רק מסתכל - 'הציץ ונפגע'.. אמר לו הירקן: 'קח קצת'. רואה שהוא כל כך 'מתאוה' כל כך 'משתוקק', לכן אמר לו 'תיקח קצת'. אמר לו הילד: 'לא, אני לא לוקח!'. והוא ממשיך ומסתכל. אמר לו שוב פעם ה'ירקן': 'תיקח קצת, אני מרשה לך בחינם!'. אמר לו הילד: 'אני לא לוקח'. וממשיך להסתכל ולהתבונן. עד שלבסוף ה'ירקן' לקח חופן ונתן לו. ראה שכמעט אחזו 'בולמוס'.. נתן לו. אחר כך, כשחזרו הבייתה שאלה אותו האמא (את הבן): 'תגיד לי בני מחמד נפשי, לא ידעתי שאתה כל כך יכול לבלום את עצמך, ויכול להתאפק, אמרו לך פעם, פעמיים, 'תיקח', ולא לקחת, למה לא לקחת? אמר לה: 'למה את לא מבינה, החופן של ה'ירקן' גדול משלי!.. זה היה החשבון. לא כיון שאני 'ענוותן' ו'שפל ברך'.. יש כאלה..

וצריך לברוח מזה כמזרח ממערב. ומי שלא שוקע כל כולו ב'תורה' ובי'ראה' וב'מוסר', ח"ו יכול להיות מהסוג הזה, שה'ברירה' שלו מה'כבוד' זה להגדיל את מה שיקבל אחר כך. רח"ל. תדעו, אין דרך אחרת, 'תורה' ו'יראה', אלה מה שמצילים את האדם מכל 'חטא' ומכל 'איסור'.

ה. לא כמו שיש אחרים, חושב מסתכל 'כולם כאן?', 'צלמים יש?', זה שאלה ראשונה.. מצלמים אותי, עם 'צבע' או 'בלי צבע'. זה ה'חקירות' שלו..

האחרונים, 'נודע ביהודה' ועוד. אבל הגאון רבי שמואל סלאנט זצ"ל, רבה של ירושלים, אמר שהוא אוסר: אם ר' איצ'לה הניח צוואה שהוא מבקש לא להספיד אותו - אני מפחד לעבור על ציוויו. אף על פי כן, כולם אמרו: 'אדם גדול נעדר מאיתנו, איך אפשר בלי שיספידו אותו?'.

'הספד' - שבחו של הצדיק, 'בכיה' - על ההעדר בפטירת הצדיק
עד שבא הגאון ר' חיים ברלין (היה אדם גדול, בנו של הנצי"ב), אמר: אמת היא, ר' איצ'לה אסר ל'הספיד', אבל לא אסר 'לבכות', ואנחנו רואים בפרשה שלנו, שאברהם אבינו ע"ה אומר 'לספוד לשרה ולבכותה', יש שני דברים: 'לספוד' זה על מעלת האדם, (על השבחים שלו, כמה שהיה נזהר בזה, וכמה שהיה מקפיד בדברים הללו), את זה אסר עלינו ר' איצ'לה. אסר 'לשבח' אותו. אבל ה'בכיה', זה על ה'העדר', על ה'הפסד' שהפסדנו - ואת זה הוא לא אסר. ולכן, כיון שהוא אסר להספיד, אותו, אנחנו לא נדבר על 'שבחו', כי הוא לא נתן לנו רשות לדבר על זה. אבל אנחנו 'נבכה'.

וכך היה, עמד ומסר דרשה גדולה, וכולם געו בבכיה על מה שהפסדנו אדם כזה גדול. את כל זה מספר הגאון ר' חיים ברלין זצ"ל, הוא פרסם את זה ב'עיתון' (איזה 'עיתון' שהיה יוצא בירושלים, לפני כ-80 שנה בערך), ביום ה'שבעה' הוא פרסם את זה, והוא מגלה חלום שחלם: ב'שבת' של ה'שבעה' של ר' איצ'לה, ר' איצ'לה בא לו בחלום, ואמר לו שהוא מחזיק לו טובה על זה שהוא שמע בקולו ולא 'הספיד' אותו, רק בנו. 'שאלתי אותו' - מספר הגאון ר' חיים ברלין - 'איך המשפט בשמים?!' אמר לי: 'אי אפשר לתאר, דעת האדם קצרה מ'לעכל', קצרה מ'להכיל', קצרה מ'לחשוב', איך ה'משפט' בשמים. ובפרט על עניינים של דיבור מעניינים ביותר. מקפידים על זה עד למאד בשמים. ומי שעוסק בתורה - יש לו התייחסות אחרת, יש לו בחינה של 'לפנים משורת הדין' בשמים'. כך הוא פרסם בזמנו. וצריכים לדעת את זה,

ולהיזהר בזה! צריך לדעת איך 'להספיד' ואיך 'לבכות'. זה ענין של 'חסד לאברהם'.

ו. כל הבורח מהכבוד - הכבוד רודף אחריו

לא סתם צריכים לעמוד ולשבח. גדולי ישראל היו מתרחקים מהדבר הזה עד הקצה האחרון. סיפרתי פעם על הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, (גדול הדור בדורו, 'מה נאמר ומה נדבר', אין לנו 'פה' לשבח), מה שידוע ומפורסם, היה לו כל יום 36 'שיעורים', 36 'לימודים' שהיה מלמד את ה'ציבור', את התלמידים, והוא לא הסכים שיכתבו על ה'מצבה' שלו שום תואר, רק הסכים שיכתבו 'רבי עקיבא ברבי משה גינז'. שבח אחר מלבד 'רבי' - הוא לא הסכים. והוסיף: שאם כן רוצים להוסיף משהו, הוא מתיר עוד דבר אחד שיכתבו, שמגיל 15 הוא הרביץ תורה ולימוד תורה בישראל - מתוך ייסורים. עד זקנותו בגיל 80. עם כל הייסורים, ועם כל הצרות, ועם כל הכאבים - הוא לא מנע את עצמו. וזה ידוע, הוא היה מציאות של תורה. [מובא בספרים עליו, כי בזקנותו שהיה כבר זקן מופלג, איבד הוא את חוש השמיעה, הוא כבר לא היה שומע, בדוחק היה צריכים 'לצעוק' בתוך אוזנו, 'לתקוע' בתוך אוזנו, עד שבקושי היה שומע משהו. ומעיד תלמידו: ראינו אצלו דבר פלא - כל דברי 'חולין' הוא לא היה שומע כלום. רק מה ש'צועקים' לו איכשהו היה שומע. אבל בדברי תורה הוא שמע יותר טוב מכולם! אם מישוהו בקצה האחרון של הישיבה הקשה איזה קושיא, היה אומר לו: 'הקושיא שלך כך, והתירוץ על זה כל כך'. ותלמידו מעיד: ראינו בחוש את הדבר הזה. איך זה? אדם ששומע 'דברי תורה' ודברי 'חולין' הוא לא שומע?! (אצלינו זה להיפך...). זה הפירוש 'שמיעה רוחנית'. זה לא 'שמיעה גשמית'. זה 'שמיעה' מסוג אחר: 'תורה'. אם זה דבר 'רוחני', ממילא הוא 'שומע', 'נדבק מין במינו'. זה מציאות של תורה].

ובאמת בקהילה שלו, ב'פונזא', כשנפטר, לא יכלו לעבור על רצונו, פחדו, ובאמת במצבה שלו לא כתבו רק "כאן מצבת רבי עקיבא איגר וכו'". אבל אחר כך, אחרי שנים, הם 'פרעו את החוב..', כאשר נפטר בנו הגאון רבי שלמה איגר

אריכות התורה בפרשיית מערת המכפלה

רבותינו האירו את עינינו בפרשייה הזו, הרי ח"ו לא נכתבו כאן בתורה סתם 'עובדות' וסתם 'סיפורים', יש כאן פרשה עמוקה, ארוכה, של כל העניין הזה של קניין 'מערת המכפלה', כל הפסוקים מאריכים איך שאברהם אבינו ע"ה מבקש מ'בני חת' 'תנו לי אחוזת קבר' (בראשית כג ד), והם אומרים לו: 'בסדר, ניתן לך, קבור מתיך, אף אחד לא ימנע ממך'. 'במבחר קברינו קבור את מתיך, איש ממנו את קברו לא יכלה ממך מקבור מתיך' (בראשית כג ו). ושוב פעם, אברהם אבינו ע"ה משתחוה להם, 'אם יש את נפשיכם, לקבור את מתי מלפני, שמעוני, ופגעו לי בעפרון בן צוחר' (בראשית כג ח), כך הוא מבקש מהם, תקראו לנשיא שלכם, את ה'מוכתר', את ה'גדול שבחבורה' אצלכם, אני רוצה לקנות ממנו את 'מערת המכפלה'. באמת, מביאים לו את עפרון ואברהם אבינו ע"ה משלם לו סכום אדיר: 400 שקל כסף. כך הוא דרש על השדה הזו. 'ביני ובינך מאי היא' (בראשית כג טו), ואברהם אבינו ע"ה משלם לו על זה את כל הזכות הזו 'עובר לסוחר' (שם טז), וכמו שרש"י מביא דברי רבותינו: שעפרון אמר הרבה, אבל אפילו מעט לא עשה, נטל ממנו שקלים גדולים, 'עוברים לסוחר', שמתקבלים בכל מקום, (לא 'שקלים' רגילים, זה לא עובר בכל מקום). מה הפרשה כאן באה ללמד אותנו?

זצ"ל, (שהיה רב הקהילה אחריו ב'פזנא'), במצבה שלו כתבו את כל השבחים של האבא שלו, כך כתבו: 'כאן נטמן רבי שלמה איגר, בן הגאון החר"ף ובקי, אספקליא המאירה, עמוד התורה וכו' וכו'. כי שם רעק"א כבר לא אסר.. זה מה שאמרו חז"ל: כל הבורח מהכבוד - הכבוד רודף אחריו ומשיג אותו (ע' עירובין יג, ו) וע' עלי תמר על הירושלמי סוטה ספ"ט). בסוף הוא משיג אותו. וכתב ה'חפץ חיים' זצ"ל, כי כל זה בתנאי שבחיים חיותו - הוא לא מסתובב אחורנית לראות אם ה'כבוד' רודף אחריו.. יש הרבה כאלה: הוא בורח מן הכבוד, אבל הוא כל רגע 'מציץ' אחורנית לראות אם ה'כבוד' רודף אחריו או לא..

כל האריכות דברים, כל הטקס הגדול הזה, שאברהם אבינו ע"ה עושה 'לעיני בני חת' (בראשית כג יח), הוא לא עשה את זה ב'סתר', הוא לא עשה את זה ב'צנעה', בינו לבין עפרון, יושבים באיזה מקום ומדברים ואחר כך עושים 'חוזה' והוא 'קונה'. לא כך. אלא ב'פומבי', קבל עם ועולם. בודאי שהתורה בא ללמדנו לימוד גדול.

הגאון מלבי"ם ע"ה, (וכבר הזכרנו את זה פעם), בחיבורו כאן בפרשה שלנו, עומד בזה, והוא כותב דברים נפלאים (כמו בכל מקום), דבר נפלא, ובאמת זה מאיר עיניים להבין היטב את מעלתו של אברהם אבינו ע"ה, 'חסד לאברהם'. להסביר ולבאר סיבת הדבר שהתורה כל כך מאריכה בסיפור 'בני חת', מכירת 'מערת המכפלה'. ואני רוצה להקריא קצת מלשונו הטהורה.

ז. המלבי"ם מעמודי ההוראה היה

המלבי"ם שהיה גם כן בדורו מעמודי התורה, מעמודי ההוראה. יש לו חיבור ידוע ומפורסם על השלחן ערוך - בן 16 היה כאשר חיבר אותו, בחור צעיר - 'ארצות החיים' (וחבל שנדפס רק קצת ממנו). מי שלומד קצת 'משנה ברורה' כמעט אפשר לומר בלי גוזמא שכל 'סעיף קטן', כל סעיף וסעיף ב'משנה ברורה', מעתיק ומביא את דבריו (עד הלכות תפילין). ויש לו הסכמות על זה מגדולי עולם: ה'חתם סופר' ורבי עקיבא איגר. בילדותו כבר היה גאון אדיר שדבריו נתקבלו להלכה פסוקה בכלל ישראל.

מלחמתו של המלבי"ם כנגד ההשכלה

בדורו ה'משכילים' (ה'כסילים') הרימו ראש, ומי שיצא למלחמה - 'מלחמת מגן' ו'מלחמת התקפה' - ועקר את שיניהם והכה על קדקדם, זה היה הגאון המלבי"ם בחיבוריו המופלאים. הם רצו לתקוע 'תרים' בין 'תורה שבכתב' ל'תורה שבעל פה', כאילו ח"ו חכמים מדעתם אמרו מה שאמרו. והגאון מלבי"ם ע"ה מסר נפשו על זה, את כל חייו הקדיש למלחמה איתם, ובחיבורים שלו הוא מראה את עומק גדולת חכמת רבותינו, שכל דבריהם 'מן הקודש יוצאים', שכל דבריהם

אברהם אבינו ע"ה טרח בקניית המערה כדי לנטוע בלבם של 'בני חת' אמונת השארות הנפש ותחיית המתים

כך הוא אומר הגאון מלבי"ם ע"ה בפרשה שלנו (תורה אור, בראשית כג, בהערה): "במדרש (פרשת חיי שרה, פנ"ח ס"ס ח) אמר רבי אלעזר, כמה דיות משתפכות, כמה קולמוסין משתברין, כדי לכתוב עשרה פעמים

במסורת בדינו, איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה, והכל רמוז, והכל מונח, והכל מעוגן בתוך ה'תורה שבכתב'. זה היה הכח שלו. ולכן רדפו אותו עד חרמה. יש הרבה סיפורים על זה.

רדיפות המשכילים נגד המלבי"ם

הארכנו על זה בזמנו, עד כמה רדפו אותו - את הגאון מלבי"ם ע"ה - ה'משכילים' עד חרמה, רצו לעקור אותו מן העולם. כאשר הוא היה רב ב'בוקרסט' (באחד התקופות), הם הלשינו עליו שהוא 'מרגל', ויצא 'פסק דינו' ל'תליה'. כבר ה'נסיך' הרומני (הוא היה ה'מלך' שם) חתם על 'צו' שצריך לתלות את הגאון מלבי"ם. וכל העולם רעש. עד שייזכר לטוב משה מונטיפיורי שטרח בכבודו ובעצמו, בא מ'לונדון', נסע במיוחד ל'בוקרסט', ובא לפני הנסיך שם. כידוע, משה מונטיפיורי היה בכל העולם מפורסם, היה 'שתדלן' גדול, 'כסתו' מוטלת בין גדולי ארץ' (ע' גיטין נ). הוא נכנס אצל ה'נסיך' שם, והתחנן בעבור הגאון מלבי"ם ע"ה, עד ש'המתיקן' את העונש של ה'תליה' ב'גזירת גירוש' - תוך 'מיים יברח מהמדינה, ואינו יכול לקחת איתו שום דבר. כל זה בגלל שה'משכילים' הלשינו עליו.

'אתה שלחת את ה'תמונה' שלך..'

מספרים שם בקהילה הזו, מישהו שם מה'עשירים' שהיה בעל מחלוקת גדול עם המלבי"ם, ובחג ה'פורים' שלח לו 'משלוח מנות' לגאון מלבי"ם ע"ה, עטף את זה במפה יפה ושלח לו. כשהביאו את ה'משלוח מנות' לפני הרב, פתחו את המפה, ראו שיש שם 'עוגה' בצורת 'חזיר'. כך עשו כדי להרגיז אותו. כשראה זאת המלבי"ם, חייר, 'כמה צדיקים אנשי העיר, שאפילו מונעים את האכילה שלהם ושולחים לי...! אחר כך הוא שלח לאותו עשיר 'עוגה', ושם את ה'תמונה'

שלו (של המלבי"ם), ואמר לו לאותו אחד: 'אתה שלחת את ה'תמונה' שלך, אני שולח את ה'תמונה' שלי..'

היתר ל'עשן' בשבת - על ידי גוי..

שאל אותו כסיל אחד שם: 'כבוד הרב, אולי הרבנים יכולים להתיר לעשן בשבת, אולי יש היתר לזה?'. אמר לו: 'כן, יש היתר, על ידי גוי.. גוי יעשן, ואתה - כמו 'נרות חנוכה' - תסתכל עליו ותצא ידי חובה..'

'יצאתי לחפש את האתונות..'

מספרים שהוא יצא פעם אחת בעיר, וראו אותו שלשה אנשים שהוא הולך שם, ורצו לצחוק עליו, ניגשו הם אל המלבי"ם, הראשון אמר: 'שלוש עליך רבי אברהם', והשני אמר: 'שלוש עליך רבי יצחק', והשלישי אמר: 'שלוש עליך רבי יעקב', כך רצו להרגיז את רב העיר. אמר להם: אתם שלשתכם טועים, אני לא אברהם לא יצחק ולא יעקב, 'שאלו אני, יצאתי לחפש את ה'אתונות' ומצאתי אותם.. (ע' שמואל א פרק ט ופרק י). כל זה 'מבחוץ'.

חיבוריו של המלבי"ם

כך היה, כאשר היה צריך להשיב - היה משיב להם. היה מכה אותם על קדקדם. הוא לא וויתר להם. נלחם איתם - עם המשכילים - מלחמה קשה מאוד. ויש על זה עוד הרבה עובדות. אבל העיקר זה החיבורים היקרים שלו. עיקר מה שהוא עשה זה על 'תורה שבכתב' ו'תורה שבעל פה', להראות שהכל תורה אחת, ולא כמו שהם בודים משכלם הגס.

זמן הגאולה שחישב המלבי"ם - שנת תרפ"ט

בחיבורו על ספר דניאל כשהגיע בביאור שלו לספר 'דניאל', - כך שמעתי מזמן (לא ראיתי בפנים) - העמיק מאוד בענייני הגאולה, מתי תהיה הגאולה, הוא עושה שם חשבוניות כמה שהפסוק בדניאל (יב ז) אומר את זמן הגאולה שתהיה (בב"א). ולפי מה שהוא הבין, הוא כתב שנראה לו ששנת הגאולה צריכה להיות שנת תרפ"ט. הוא כתב את זה 60 שנה קודם. [א"ה, המלבי"ם בביאורו לדניאל (ה, יד, יב, יא), מבאר החשבון לשנת תרפ"ה, וכתב דבריו בשנת תרכ"ח. ע"ש].

וידוע מה שכתבו בספרים הקדושים (ע' מלבי"ם דניאל שם שם) - ואת הדבר הזה ראינו בחוש במשך כל ההסטוריה של כלל ישראל - שכל שנה שהייתה ראויה להיות שנת גאולה, וכלל ישראל לא הכין את עצמו כדבעי, החמצנו את השנה. אותה שנה ח"ו נהפכה לרועץ לכלל ישראל. הייתה שנת פורענות לכלל ישראל. ואותו דבר ארע בשנת תרפ"ט, היה זמן הגאולה, וכיון שלא זכינו - נתהפכה השנה. כידוע מאורעות תרפ"ט המפורסמים.

גאולה בשנת ת"ח ובשנת תר"ס

בוזר הקדוש (מדרש הנעלם פר' תולדות דף קלט ע"ב) דרשו על הפסוק: 'בשנה הזאת תשובו איש אל אחוזתו' (ויקרא כה יג). 'זאת' בגימטריא ת"ח, שבשנת ה' אלפים ת"ח, 'תשובו איש אל אחוזתו'. היה צריך להיות הגאולה באותה השנה. וידוע כי שנת ת"ח ושנת ת"ט, היו שנים קשות שכלל ישראל סבל, מאותו מרד של ה'קוזקים', היה רציחה אדירה ב'רוסיה', ב'אוקראינה', רבע מליון יהודים נהרגו מיתות קשות ואכזריות. ה"ד. היה זה זמן ראוי לגאולה, אבל לא זכינו, וכנגד זה נהפך לזמן פורענות. גם בשנת תר"ס, אמרו הגדולים ששנה זו תהיה שנת גאולה, ובאותה שנה היה הפוגרמים הגדולים.

סדר לימודו של הגאון המלבי"ם

סיפר לי רב אחד ששמע מזקן אחד שהכיר אותו - את הגאון מלבי"ם - והוא ראה בבית מדרשו איך הוא היה יושב ולומד בחדר שלו: היה לו חדר מלא ספרים, והיו מונחים לפניו ארבעה 'סטנדרים', (העמוד שמניחים עליו את הספר), והיו מונחים לפניו בכל סטנדר מכל מקצוע אחר בתורה, כידוע, התורה מתחלקת לפרד"ס, פשט רמז דרש סוד, ומארבעה חלקים הללו מסתעפים להכל. אלו הם ארבעה מקצועות של התורה שהכל כלול ומונח בה. וכך הייתה דרכו של המלבי"ם ע"ה, היה מונח לפניו ארבעה סטנדרים, על אחד היה מונח 'פשט', על השני 'רמז', על השלישי 'דרש', על הרביעי 'סוד'. והיה מסתכל על כולם ב'חדא מחתא', (בקריאה אחת). היה לו מוח אדיר למלבי"ם. הלוואי אדם שילמד ספר אחד ויבין.. אבל הוא את כולם ב'חדא מחתא', בבת אחת, הסתכל בארבעה עניינים שונים יחדיו, ובכדי לעכל את זה, ולהבין את זה, צריך שיהיה לו כמה

'מווחות'.. באמת היה כך. הגאונות שלו והצדקות של בכל מכל כל. עוד בדורו, בעירו, היו אומרים עליו: 'הילגע'ר קופנא', 'הילגע'ר' זה קדוש ב'אידיש', והוא היה גר ב'קופנא', ולכן היו מתארים אותו, הקדוש של העיר.

פטירתו ומקום קבורתו של המלבי"ם

הוא נפטר ב'ראש השנה' שנת תר"מ, לפני 105 שנים (היום שנת תשע"ט: לפני 139 שנים), הוא נפטר בדרכו לאחת הקהילות ב'רוסיה', וקברו אותו בעיר 'קייב' ב'רוסיה'. ואמר אחד מהגדולים דבר מעניין מאוד: בדקו וראו שאין עיר טמאה ומלאה כנסיות ובתי תפלה של הגויים - כמו העיר הזאת, 'קייב'. ב'רוסיה' עדיין יש שם עובדי 'עבודה זרה', משתחים שם לכל מיני תמונות וצלמים כידוע, אבל העיר שהיא הכי 'קדושה' (בלשון סגי נהור), הכי 'מלאה' בדברים הללו, 'מזוהים' וכו', זה העיר 'קייב'. ושם בדיוק קברו את הגאון מלבי"ם ע"ה. ואותו גדול בהספדו על המלבי"ם ע"ה, שאל: למה זה? והוא ענה: ב'זוהר הקדוש' (תיקוני זוה"ק תיקון סט דק"ב רע"א): התפשטותא של משה רבינו ע"ה בכל דר ודר. (בכל דור ודור יש התפשטות של משה רבינו ע"ה), ה'תלמידי חכמים' האמתיים, יש בהם ניצוץ מנשמת משה רבינו ע"ה. ולכן בגמרא (בכמה מקומות) כשאחד מהחכמים אומר דבר נכון, אומר לו השני: 'משה שפיר קאמרת!'. למה קוראים לו 'משה'? הרי קראו לו 'רבא' ב'ברית'? זה הסוד. תלמיד חכם ניצוץ נשמת משה רבינו ע"ה. (א"ה, כן כתב החיד"א בספר מדבר קדמות מע' מ אות ז, ובכ"ד, וכמ"ש הרב המהדיר לחומת אנך פר' תצוה אות ג בהערה ס"ק לה).

סיבת קבורת משה רבינו ע"ה 'מול בית פעור'

ומשה רבינו ע"ה איפה הטמינו אותו? 'מול בית פעור' (דברים לד ו). לא מצאנו מקום אחר? היו לוקחים אותו למקום מכובד יותר?! 'פעור', היא ה'עבודה זרה' הכי גדולה, הכי מאוסה, אי אפשר להבין את זה, במיוחד בזמנינו אחרי שנעקר היצר הרע של 'עבודה זרה' (ע' יומא סט:). אדם לא יכול לתפוס מה העבודה זרה הזו, הגמרא (סנהדרין סד). מספרת מה היו עושים שם? היו אוכלים תנדר, ושותים 'שכר', ('בירה'), עד שאדם מחליש את מעיו, ואחר כך היה עומד על 'עבודה זרה' זו ועושה את צרכיו - וכל המרבה הרי זה משובח. כך זה היה,

'בני חת'?" מי שיספור כמה פעמים התורה חוזרת ואומרת 'בני חת', ראה שהתורה חוזרת ואומרת עשר פעמים (בראשית כג, ה'ז, (ב"פ), טז, יח, כה, י. ובפרשת ויחי מט, לב). מי צריך את כל זה, מספיק אילו התורה הייתה כותבת רק פעם אחת?! אלא "ללמוד שכל מי שהוא מברר מקחו של צדיק כאלו קיים עשרת הדברות". זה המוסר שיש לנו בפרשה הזאת. כמו שהיה כאן אצל אברהם אבינו ע"ה, מה המוסר? "כי מה שהאריכה התורה בקניה זו ובפרטיה", כל פרט ופרט, מה היה בדיוק, ומה הוא דיבר, ומה סיכמו, כל דבר ודבר באריכות רבה, "הוא כי אברהם השתדל בזה", בסיפור הזה של כל ענין קניית 'מערת המכפלה', "לנטוע בלב העמים פינה גדולה מפניות הדת", אברהם אבינו ע"ה כדרכו 'תתן חסד לאברהם', הוא מבקש לשתול ולנטוע אמונה בלב הבריות, אפילו שאינם בני ברית, זה התפקיד שלו (כמו שדיברנו בהרחבה בשיעורים הקודמים), לנטוע ולשתול אמונה, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות עבודה זרה (פ"א ה"ג) מאריך בזה על מה שאברהם אבינו ע"ה שתל אמונה בבריאיה". גם

כך היו עובדים את העבודה זרה הזו. משהו יכול להבין את זה היום? וישראל נתפסו בה כידוע (במדבר כה ג). ומול אותו מקום קברו את משה רבינו ע"ה. לא מצאו מקום מכובד יותר?

אבל זה הסוד - וכמו שרש"י (דברים לד ו, מסוטה יד). כבר מרמז שם - שכל פעם ש'פעור' רוצה לעלות, יש מכוחו של משה רבינו ע"ה שמבטל אותו. בדיוק כך היה גם כן אצל המלבי"ם ע"ה, כנגד הכח שלהם, כדי לבטל אותם, הוא נקבר באותו מקום.

ח. אברהם אבינו ע"ה - 'ראש המאמינים'

אברהם אבינו ע"ה היה 'ראש המאמינים', והפקיר את עצמו, ומוסר את עצמו להכניס ולהחדיר 'אמונה' בלב כל הבריות שהיו אז, כל האומות, לא לחינם אומרת הגמרא (ע"ז יד): שמוסכת עבודה זרה של אברהם אבינו ע"ה היה בה 400 פרקים. מה זה 400 פרקים? שאברהם אבינו ע"ה היה צריך להתמודד

עם כל שיטתה בכל סוגי ה'עבודה זרה'. עם כל 'מהלך' עם כל 'דעה' באופני וסוגי ה'עבודה זרה'. היה צריך להתמודד איתו ולסתור אותו, ולהראות את הטעות שבו, ואת האפסות שלה, ולהוכיח כמה שזו טעות, וכמה שצריכים להאמין בבורא יתברך. כל סוגי ה'עבודה זרה' לא היה שם רק אחד.. 'מינים ממינים שונים' ומשונים.

ביאור גודל נסיון העקידה

אמרו בעלי המוסר, שהנסיון הגדול שהיה עם אברהם אבינו ע"ה, היה נסיון העקדה, (מה שלמדנו בפרשה שעברה), מעלה הגדולה ביותר מכל הנסיונות, שהרי אברהם אבינו ע"ה כשהיה מתווכח עם כל אומות העולם, והיה מראה להם 'אמונה', ופקח את עיניהם העיוורות מכל השיבושים והטעויות, אברהם אבינו ע"ה היה צריך לצווה ככרוכי'א כנגד 'קרבנות אדם', מה שהיו כל אומות העולם רגילים בזה, (עד הדורות האחרונים), שהיו לוקחים בשביל האלהות שלהם בן אדם ושוחטים אותו, מקריבים אותו 'קרבן'. (עד היום זה נוהג באיזה קהילות ב'הודו' וכיו"ב, שעדיין ה'טומאה' נשארה שם). אברהם אבינו ע"ה היה צריך להראות לכולם שזה 'הבל הבלים' (קהלת א ב), 'הבל המה מעשה תעתועים' (ירמיהו י טו), ולהתווכח ולעקור שיבוש כזה. זה לא קל, 'שיבוש' שכבר רגילים בו דורות ודורי דורות, לבוא ולהראות ולהתמודד ולנאום כנגד זה ולנצח אותם - זה רק אברהם אבינו ע"ה, 'ראש המאמינים' בה' יתברך.

והנה השי"ת מצווה אותו: 'קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק.. והעלהו שם לעולה' (בראשית כב ב), תקריב אותו 'קרבן', קח אותו ל'הר', 'במקום אשר אומר אליך' (שם), לא תדע עכשיו, רק אחר כך תדע, ותביא אותו לקרבן. זה ממש סתירה מוחצת כנגד כל הפעולות של אברהם אבינו ע"ה. ואברהם אבינו ע"ה היה יכול לומר: 'ריבון העולמים ואדון האדונים, מה שאתה אומר לי אני אעשה ואני אקיים בשמחה ובזריזות (כמו שבאמת כך עשה), אבל אני לא מבין דבר אחד קטן: ברגע הזה שאני אקריב את בני, כל אומות העולם יגידו 'אברהם אתה בדאי, אתה צועק ככרוכי'א שנים על גבי שנים, שאסור להקריב 'קרבנות אדם', שזה 'הבל מעשה תעתועים' (ע"פ ירמיהו י טו), ובסוף אתה לקחת את בנך היחיד כ'קרבן', אפילו לא 'חיתנת' אותו, אין לך 'נכדים' ממנו, אין לך

צאצאים, והקרבת אותו כ'קרבן', מה פשר הסתירה הזאת? והיו אומרים: אם כן אברהם אבינו ע"ה אי אפשר לסמוך עליו. כל הזמן צועק על זה, בסוף הוא עצמו נכשל במה שצועק'. כך הם יאמרו. מדוע ריבוננו של עולם אתה מצווה עלי כך?'. אף על פי כן, אברהם אבינו ע"ה לא הרהר, הוא לא חקר, ולא שאל, ריבוננו של עולם צ"ע, 'יש כאן פלא'. הלך לעקוד את בנו. שלשה ימים היה הנסיונות הללו (בראשית כב, ד). נסיון העקידה לא היה מיד, שלקחו אותו תוך שעה אחת, 'לך תקריב', וחזר. שלשה ימים, 24 שעות ביממה. הוא יכול ללכת ולחשוב כל רגע ורגע: 'מה אני עושה?', 'כהוגן אני עושה או אולי לא?', אבל אברהם אבינו ע"ה הולך בלי חקירות ובלי דרישות, באמונה שלימה עם כל העיכובים והנסיונות שהיו לו בדרך, מה שאמרו רבותינו במדרש (מדרש אגדה בראשית כב ו, ו-י) שהשטן בא עליו בכל מיני אופנים, פעם כ'זקן' ופעם כ'נהר', בכל מיני מהלכים ובכל מיני דחיות, ואברהם אבינו ע"ה לא מהרהר, כמו שאומרים בפיוט (ב'סליחות'), אם אפס רובע הקן) "ואחר כך לא מהרהרים", לא הוא ולא יצחק, שניהם הולכים בשמחה לקיים המצווה.

שמעתי מאדם גדול דבר נפלא מאד, (מוכרח לומר את זה). הוא אמר לי ששמע את זה מאביו, ששמע את זה מהאדמו"ר מקארוב זצ"ל. אמר דבר פלא, (מה שהוא ראה): בשעה שישב עם התלמידים, (כשבת זה היה), באמצע השיעור, לפני כולם, ראו אותו שהוא נשען על ידו, והוריד את ראשו על השלחן. אחרי איזה רגעים הוא הרים את ראשו ואמר לתלמידים: 'תקשיבו היטב, אני רוצה לומר לכם תורה שקיבלתי מהשמים על פרשת העקידה'. ובאמת הוא אמר דבר נפלא על גדולת אברהם אבינו ע"ה, (מעלתם של האבות).

והוא אמר כך: מי שישים לב מחר (בתפלת שחרית באמירת פרשת העקידה שאנו קוראים כל יום) יראה, שלוש פעמים כתוב שהם הלכו 'יחדיו', רש"י ע"ה מפרש רק פעמיים למה כתוב 'וילכו שניהם יחדיו', פעם אחת אומר רש"י (בראשית כב ו): 'וילכו שניהם יחדיו', אברהם שהיה יודע שהולך לשחוט את בנו היה הולך ברצון ושמחה כיצחק שלא היה מרגיש בדבר. דהיינו: הפסוק בא להשוות בין אברהם ליצחק, כמו שיצחק לא ידע מגודל הנסיון ולא היה לו נסיון - כך גם אברהם שהלך לא היה לו נסיון. באמונה ובאהבה גמורה. זה על מעלתו

כאן בפרשה שלנו אותו ענין, אברהם אבינו ע"ה, מסתובב אצל 'בני חת', אנשים הדיוטות, גויים, עובדי עבודה זרה מובהקים, ומה רוצה? לנטוע

של אברהם אבינו ע"ה. אחר כך מסביר רש"י (כב, ח) 'וילכו שניהם יחדיו', על מעלתו של יצחק אבינו ע"ה, שכמו שאברהם הולך בשמחה, כך יצחק הולך בשמחה, אף על פי שהולך הוא להישחט. בלי היסוסים. אבל בפעם השלישית רש"י לא מסביר כלום. 'וישב אברהם אל נעריו, ויקומו וילכו יחדיו אל באר שבע' (בראשית כב, יט). אמר להם אותו רב: אני אגיד לכם: כשהם חזרו, אברהם ויצחק, הם הלכו 'יחדיו' כמו הנערים שהיו שם. הנערים ידעו מהנסיון הזה? לא ידעו. השאיר אותם 'עם החמור' (בראשית כב, ח) (עם הדומה לחמור (קידושין סח ע"א), עד היום אני לא מבין למה זה רק 'דומה' לחמור.. ממש חמור..). הם לא ידעו את כל הנסיון. הם לא ידעו מה שמתרחש עם אברהם אבינו ע"ה שם בהר. הם נשארו שם עם החמור. (מה עשו? השתעשעו עם החמור..). כשחזר אברהם ויצחק הם חזרו כמו הנערים, כמו שהנערים לא ידעו כלום, ולא היה להם שום 'פניה' ושום 'התרוממות הנפש': 'אנחנו עברנו לנסיון כזה שאף אחד בעולם לא עבר כזה נסיון, אף אחד לא נתנסה בנסיון כזה קשה', כך היה מרגיש כל אחד אחר, 'אשריי ואשרי חלקי, עמדותי בנסיון עצום'. אבל אברהם ויצחק חזרו כמו הנערים 'יחדיו'. מבהיל. שום 'פניה' לא הייתה. שום 'נגיעה', שום 'התנשאות'. כמו הנערים ממש, 'יחדיו', הם הלכו בלי ידיעה, בתמימות, כך אברהם ויצחק חזרו מוכה נסיון אדיר, ובלי שום התרוממות של גאווה, שום ח"ו איזה החזקת טובה לעצמו, איזה נגיעה אישית, איזה פניה, זה הגדלות! אדם עושה מעשה כזה גדול - ואחר כך לשכוח מזה. להסיח דעת. [לא כמו שיש אחד נותן צדקה, וכל היום חושב 'נתתי פעם לפלוני שלושים לירות'. חושב על כך עד 'זיבולא בתרייתא..', מבקש: 'במצבה תכתבו גם כן שכך וכך תרמתי..!'. יש כאלה. כל הזמן חושבים על זה ולא יסירו דעתם מזה. צריכים לשכוח. לא להתנשאות ולא ח"ו להחזיק טובה, אלא להמשיך הלאה]. זה הנסיון של אברהם אבינו ע"ה, שלמרות הכל, עמד בנסיון האדיר הזה, ולא התנשא כלל, כמו הנערים שלו שלא ידעו מאומה, כך הייתה הרגשה שלו, 'לא מחזיק טיבותא לנפשיה' (סנהדרין פח:). [א"ה, וכן כתב לבאר לשון הפסוק הגרש"ר הירש זצ"ל (בראשית כב יט), והגאון מהר"ש סופר זצ"ל בעל התעוררות תשובה בס' שיר מעון עה"ת (בראשית שם). ע"ש].

אצלם אמונה. מה הוא נוטע? איזה אמונה? איזה יסוד? אברהם ביקש לנטוע פינה גדולה מפינות הדת, "שהיא האמונה בהשארת הנפש אחר המות ובגמול העתיד שיהיה בין לנפש בין לגוף", אברהם אבינו ע"ה תוקע אצלם אמונה בהשארת הנפש, יש שכר, גם ל'גוף' וגם ל'נשמה'. אחרי שאדם 'מת' לא נגמר העניין, למעשה 'מתחיל' העניין.. ואת האמונה הזו אברהם אבינו ע"ה תוקע ומחדיר בליבם של 'בני חת'. האמונה בהשארת הנפש.

שני סוגי 'קימה' לעתיד לבוא

ומוסיף המלבי"ם: "כי גם הגופים ישני אדמת עפר יקיצו ביום הדין הגדול, אלה לחיי עולם, ואלה לדראון עולם", בר מינן. כולם יקומו, "ועתידים צדיקים שיעמדו בלבושיהם היינו בגופים הגשמיים שהיו לבושים בהם בחיים הראשונים", רק שיש שני מהלכים של 'קימה', יש אחד 'קם' והוא 'נהנה מזיו השכינה' לעד ולעולמי עולמים, ויש אחד ח"ו קם 'לדראון עולם', בזיונות צרות וייסורים. את זה אברהם אבינו ע"ה שתל בליבם. את האמונה ב'תחיית המתים' ב'השארות הנפש', ולכן עשה את כל זה.

מקום קבורה מיוחד

ומפני כך, "ועל כן, צריך להכין לגוף המת מקום שם קבר במקום נבחר", לא סתם איזה מקום ש'יגנוז' אותו, ש'יקברו' אותו, אלא צריך שיהיה 'מקום נבחר', "ובין בני משפחתו ואנשים צדיקים, ואין קוברים רשע אצל צדיק כמו שהיה במעשה דאלישע", בספר מלכים (ב' יג, כא), והגמרא מביאה את זה (סנהדרין מז), ופרקי דרבי אליעזר (פרק לג), שאחרי שקברו את אלישע הנביא תלמידו של אליהו הנביא זכור לטוב, קברו אותו, בדיוק באותו זמן היה איש אחר שרצו לקבור אותו, ובאותה שעה באו גדוד חיילים, והם נבהלו האנשים שלקחו את אותו

האיש בלוויה, וזרקו אותו במצבה, בקבר של אלישע, וכשנגעו עצמותיו של אותו איש באלישע הוא קם, התחיל ללכת, התעורר לתחיה. למה? אלישע לא יכל לסבול שיהיה במחיצתו אותו 'פגר' אותו אחד. זה לא מתאים לו, זה לא לפי מעלתו. אלישע הנביא, קדוש עליון, 'הגדולות אשר עשה אלישע' (מלכים ב ח ד). ישכב במחיצתו איזה עורבא פרח? עשו לו 'תחיית המתים' בשבילו.. אבל לבית לא הגיע, בדרך הוא נפל ומת. מה כל הענין הגדול הזה של 'תחיית המתים' לאותו איש? כיון שהמת אינו סובל שקוברים איתו אנשים שאינם הגונים, שלא לפי מעלתו. צריכים לדעת את זה. זה לא איזה 'ענין'. ואת זה אברהם אבינו ע"ה מבקש לנטוע אצליהם, את האמונה הזו. לכן צריך לבקש מקום נבחר.

החלק האמיתי שיש לאדם בעולם הזה

והאמונה הזו, "וכל זה, היה כדבר זר לבני חת, שחשבו כי מתים בל יחיו", וכל זה היה אצל בני חת כדבר זר. שהם חשבו המתים בל יחיו. אדם 'מת', אז הוא 'מת'. "ואין עוד דין וחשבון בשאול", כמו 'פגר', כמו ש'חמור' ש'מת' - גם זה 'מת'. הם לא האמינו בדברים הללו, לא ידעו את הדברים הללו. למה קוברים אותו? "והקבורה אינה צריכה רק לפי שעה, משום בזיון החיים, ומשום הסרחון, ואחר כך היו מפנים הקבר", אבל אברהם אבינו ע"ה "ועל ידי מעשה זה, שהיה בפרסום, הרי אברהם אבינו ע"ה לא עשה את זה בצנעה, הקהיל את כל בני חת, כולם ממש, "ואברהם נתן בעד המערה הון רב", הון אדיר, בזה "נתייסד אצלם אמונה", לא רק שאברהם אבינו ע"ה עושה מזה 'עסק' גדול ופרסום, הוא גם משלם על זה סכום גדול, 400 שקל כסף עובר לסוחר (בראשית כג טז), אם היינו יכולים לעשות חשבון כמה זה בזמנינו - אדם היה נבהל כמה אלפים ורבבות, כמה מליונים. וראו שאברהם אבינו ע"ה מוכן לשלם על זה, פירוש הדבר שזה אמת. אם אדם מוכן להוציא כסף

על זה, גם 'גוי' מבין שזה לא סתם, בוודאי יש בזה אמת. (אין ספק שה'עיתון' של חברון באותו זמן הוציא מודעה מיוחדת: אברהם שילם 400 שקל כסף בעבור 'מערת המכפלה' - צריך לעשות 'ועדת חקירה' לצורך מה עשה זאת...). אתם יודעים למה אני מוציא על כך הון אדיר? כי האדם יחיה בחזרה, אדם יקום אחר כך, ויש דין ויש חשבון. וכך נתייסדה אצלם האמונה. "בירר להם שהשלמים אין להם מן העולם הזה אלא", רק, "ד' אמות של קבורה". זו ה'דירה' האמיתית. ארבע אמות של קבורה. זה כל חלקו של האדם תחת השמש. אין יותר מזה. "וכל חלקם", כל מה שיש להם כאן בעולם הזה, "המה מהבל יחד".

החליפה שנשארת לאדם

אמרתי פעם, מה שהזכיר דודי הרר"ג רבי אברהם מונסה ע"ה, כמה פעמים: 'חליפה אחת נשארת לאדם בלא 'כיסים' - והיא ה'תכריכים'..'. לא ייקח איתו כלום. האדם צריך לחשוב ולהניח בדעתו. יש 'משפטי'.. מי שעשה 'תשובה', מי שעשה 'מעשים טובים', זכה, ואם לא - הוא ישא בחטאותיו, הוא ישא במעשיו.

ט. יקבל את המכות מ'למטה'..

סיפרו על הגאון ר' נפתלי מרופשיץ ע"ה - (היה צדיק מפורסם, פיקח עצום) - שהיה איזה עשיר אחד 'קל' דעת, ולפני מותו ביקש לקנות את ה'קיטל' ('קיטל' - זה המעיל שלובשים בליל הסדר, ראש השנה, יום הכיפורים, כך מנהג האשכנזים) הלבן של האדמו"ר ממעזריטש, (אדמו"ר מפורסם, קדוש עליון), והוא שילם על זה סכום גדול (כמה אלפים ורובבות) בשביל לקנות את ה'קיטל', והוא ביקש, שכשימות יקברו אותו בזה. למה? יראו אותו בשמים לבוש במעיל של אדם גדול - כל המלאכים יברחו ממנו.. אף אחד לא יתקרב להזיק לו.. סיפרו את זה לר' נפתלי מרופשיץ ע"ה, צחק, אמר להם: 'הוא צודק, שום מלאך לא ירביץ לו, זה מעיל של אדם גדול. אבל ירימו את זה ויתנו לו מ'למטה'..'. 'והוא רחום'..'. אין חשבונות כאלה. אדם צריך תחילה להכין את הכל, ואחר כך יילך לחיים טובים ולשלום.

גר ותושב - בעולם הזה

תקע אצליהם את האמונה בדבר הזה. אין כל חלקו של האדם בעולמו אלא ד' אמות. ובה אברהם אבינו ע"ה פותח, "ועל זה אמר גר ותושב אנכי" (בראשית כג, ד), מה בא לומר הפסוק בזה? מה זה גר? ומה זה 'תושב', מה הכפילות? מה הוא מקבל? והתשובה לזה: "שהוא מכוון עם מה שכתוב", בספר תהילים (לא יג), מה שאומר דוד המלך ע"ה, "כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי, כי חיי העוה"ז הם חיי הגר", אין כאן חיים 'קבועים', זה העולם הזה, "שאל מקומו שואף אזרח", הכוונה 'אל מקומו שואף זורח' (קהלת א ה), "הוא שם", לעולם העליון, כאן עוברים את זה.. 'תלאות'.. אבל צריך להכין את עצמינו לעולם הבא.

בית ועליה על גביו - עולם הזה ועולם הבא

וזה היה כל המהלך של אברהם אבינו ע"ה, "ועל כן הוא מבקש 'תנו לי אחוזת קבר' (בראשית כג ד), ומה ש'אקברה מתי' (שם) הוא רק 'מלפני' (שם), אבל באמת לא תחשב לקבורה", זה לא 'קבורה', זה רק מ'לפני' קבורה, דוגמא: "רק כמי שגזנו דבר יקר באוצר להיות שמור למועד ידוע אשר יוציאוהו משם", אם גזנו איזה אוצר באיזה מקום, לאיזה פרק זמן, שנה-שנתיים, הניחו את זה באותו מחסן, אחר כך מוציאים אותו. אותו דבר ה'מת', הוא 'נקבר' לאיזה זמן, אבל אחר כך תהיה תחיית המתים וכולם יקומו. זה רק 'לאיזה זמן'. לכן זה רק 'מלפני' (בראשית כג ד), כי זה לא קבורה מוחלטת, זה לא קבורה גמורה. אבל "ובני חת אשר לא האמינו בזה", הם לא ידעו מהדבר הזה, לא היה להם את האמונה הזאת, "היה די להם הקבורה לפי שעה, ואמרו במבחר קברינו קבור (בראשית כג ו), למה לך אחוזת קבר?", אבל אברהם אבינו ע"ה מבקש 'אחוזת קבר', דבר טוב, "לכן הוסיף לבקש דוקא מערת המכפלה", מה זה 'מערת המכפלה', רש"י (בראשית כג ט) מביא בשם רבותינו, "שהיה בית ועליה" על גבה, כך אומרת הגמרא במסכת עירובין

(נג), ובא אברהם אבינו ע"ה לרמוז להם, "והוא ציון ומשל להוויות האדם בעולם הזה במערה השפלה", במקום ה'נמוך', "שיש על גביה עליה", עוד 'קומה', "הוא העולם העליון", לרמוז להם: יש שני עולמות, עולם הזה ועולם הבא. העולם הזה, עולם השפל, כמו ה'מערה' מקום שנכנסים בו ומסתתרים בו, אבל יש מעליו עוד 'קומה' זה העולם העליון. אברהם אבינו ע"ה אומר להם: אני לא מבקש סתם 'בית', אלא בית שיש על גביו עוד 'קומה', כיון שתדעו, ה'גוף' הזה ש'נקבר' הוא עוד יקום לתחיה, יש עוד תחיה לגוף ולנשמה. "וגם אחרי המות ינוח הגוף על משכבותיו, והרוח תחופף עליו מלמעלה בגן עדן התחתון".

י. גוף ונשמה נידונים שניהם

יש מעשה מפורסם, כולם יודעים, בגמרא סנהדרין (צא סע"א), שאנטוניוס שאל את רבי, גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין, כיצד? 'גוף' אומר נשמה חטאת, שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם בקבר. ו'נשמה' אומרת, 'גוף' חטא, שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כצפור. מה אני יכולה לעשות ללא הגוף? כל הנשמה זה רוחניות. אמר לו רבי: אמשול לך משל למה הדבר דומה? למלך בשר ודם, שהיה לו פרדס נאה, והיה בו בכורות נאות, והושיב בו שני שומרים, אחד חיגר, קיטע בלי רגלים, ואחד סומא, עיוור, לא רואה כלום. אמר לו הקיטע, החיגר ללא הרגלים, לסומא: 'אני רואה את הפרדס, איזה אשכולות יש, איזה פירות נפלאים יש, אבל מה אני יעשה, אני בלי רגלים, לא יכול לטפס'. אמר לו העיוור: אני ירים אותך, ואתה תקטוף, ונתחלק בשלל, 'פלגא עלי ופלגא עלך'. וכך היה, הלכו מאילן מאילן, ולקחו 'תרומה גדולה' ו'תרומת מעשר', אכלו הכל. לימים בא בעל פרדס, בעל הבית הגיע, שואל אותם: איפה כל הפרדס, איפה כל הפירות המשובחים? אמר לו החיגר, 'אדוני המלך, אני סך הכל 30 ס"מ.. לא מגיע למעלה.. זה לא אני!', והעיוור אומר למלך: 'אדוני המלך, אני לא רואה כלום, מה אתה רוצה ממני?!'. אמר להם: 'אתם צודקים! נרכיב את שניכם יחד, ונעשה 'והוא רחום' לשניכם..'. אף הקב"ה מביא נשמה וזורקה בגוף, ודן אותם כאחד. אין חכמות בשמים. יש 'משפט'. 'המשפט לאלהים הוא' (דברים א יז).

המערה בקצרה שדהו - בסוף חיי העולם הזה

ובזה הוא מסביר מה שאברהם אבינו ע"ה מבקש 'ויתן לי את המערה אשר בקצה שדהו' (בראשית כג ט), מה זה 'ברצה שדהו?', רמז כאן רמז נפלא, "והמערה הזאת היא בקצה השדה, שהוא סוף האדם וסוף כלי מעשהו בשדה, וכל יגיעו ועמלו", תמיד 'שדה' הכוונה היא לקניינים הגשמיים בעולם הזה, שאדם עובד בשדה שלו, 'איש שדה', אבל המערה איפה נמצאת? 'בקצה שדהו', בסוף, אדם עבד וטרח ויגע, בזו שנותיו, והוציא שנותיו ב'שדה' שלו, (ומי יודע איזה 'פירות' גידלה לו השדה?..) אבל מי מחכה ב'קצה של השדה?', אותם ארבע אמות של הקבורה. את זה אברהם אבינו ע"ה בא לומר להם: תדעו, בסוף - ב'קצה שדהו', בקצה של ה'שדה', של העולם הזה - מחכה 'מערה', ולכן באמת צריך האדם לדעת על מה להוציא את חיו. "והודיע כי יקנה זאת בכסף מלא, כי כל חפצים לא ישוו אל ההשארה הזאת אשר היא אחרית האדם ותקותיו", 400 שקל כסף, וכאן מסיים בשם הזוהר הקדוש "וכבר באר בזוהר, כי ארבע מאות שקל כסף ששקל, היה רמז לארבע מאות עלמין דכסופים, שירש לעתיד בשכר עמלו תחת השמש", אומר הזוהר הקדוש (פרשת חיי שרה דקכ"ג ע"ב): 'כסף' זה לשון 'כיסופין', לשון 'בקשה', ולא סתם בקשה, שאדם 'נכסף' לאיזה דבר, הכוונה היא שכל כולו - ברמ"ח איברים ושם"ה גידים - מתשוקק ומתאוה לדבר הזה. זה נקרא 'כיסופים'. וזה מה שיירש כל 'צדיק' בעולם הבא. 400 עולמות של תענוגים רוחניים עליונים, שאין הפה יכול לתאר כלל, אין לנו 'כלים' לקלוט אותם".

אין אפשרות לתאר את ההנאות הרוחניות

יא.

אמרנו כמה פעמים, שדברים 'גשמיים' אדם מסוגל להבין, דבר שנתפס בחושים, אם אני 'רואה' אותו, אם אני 'שומע' אותו, אם אני יכול 'למשש' אותו, אם אני יכול 'לטעום' אותו, רק את זה האדם מבין. אבל כאשר אתה בא לתאר

דבר 'רוחני', לאדם 'גשמי' בעל 'חושים', קשה לעכל, אין לנו 'כלים' לקלוט להבין את זה. זה בדיוק כמו שרוצים מאחד שהוא 'לא שומע' שהוא 'ידבר'. קשה לתאר, לתרגם, מה זה 'עולמות' רוחניים, שאדם יושב 'ונהנה מזיו השכינה' לעד ולעולמי עולמים.

ה'כבוד' כמשל להנאה רוחנית

אמרו הקדמונים - בספר אורחות צדיקים (שער השמחה, בבטחון השמיני, וע"ע כתר ראש סי' קלז) - שיש 'משל' להמחיש קצת מה זה עניין של דבר 'רוחני' שאדם 'בין', ללמוד ממנו, להקיש ממנו לשאר דברים רוחניים. וזה העניין של ה'כבוד', שחולקים לאדם 'כבוד', מכבדים אותו, כשהוא נכנס כולם 'כורעים בדרך לפניו', כולם עומדים לכבודו, ומהללים אותו, (וכשיוצא גם כן מהללים אותו מסוג אחר של הילול...), כשהוא הולך בדרך כולם 'קוראים לפניו שלום', מראים לו פנים וכו', חולקים לו כבוד. האדם שמח מזה. האדם יש לו נחת מזה. לפעמים כשמונעים את זה ממנו - זה קשה עליו יותר מקריעת ים סוף.. הוא לא יכול לחיות כך.

והראיה הגדולה ביותר, 'המן בן המדתא האגגי' ימ"ש, היה לו כבוד מה שלא זכה אדם מעולם, כל 128 מדינה, כולם כורעים ומשתחוים, בפשיטת ידיים ורגליים על ארבע, משוטחים על הקרקע, בכל מקום שהוא הולך. אדם יתאר לעצמו: עובר כאן ברחוב ב'בוכרים', ויש צו מלכותי, כולם משתטחים לפניו.. לא יודע אם משהו בבריאה זכה לדבר כזה. אם היה נוסע ל'סין' בשליחות 'אחשוורוש', מליארדים של אנשים, כולם משתחוים לו.. אף על פי כן, היה אחד שלא השתחוה: מרדכי הצדיק. 'ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה' (אסתר ג ב). וזה הרס לו את כל הכבוד שלו. אומר: 'וכל זה איננו שווה לי בשעה שאני רואה את מרדכי היהודי' (אסתר ה ג). לא יכול. מידת 'כבוד' אדירה מה שהוא זכה. יש אחד שלא נותן לו 'כבוד' - אל תסתכל עליו. אבל הוא לא מוותר על אף אחד.. הוא 'רעב' לכבוד.. מסכן. נשאר עדיין 'רעב' ועדיין 'צמא'. עדיין הוא לא זכה למה שהוא חושב שהוא צריך. כך זה 'כבוד': אם אחד לא יחלוק לו כבוד, הרי זה כאילו אף אחד לא חולק לו כבוד.

המברר מקחו של צדיק - כאילו קיים עשרת הדברות
ואת כל הדברים הללו, "וכל זה ברר אברהם בעת המקח הזה, ולמד
 ודרש והקים פינות האמונה, ובירור המקח הזה, דומה כעשרת
 הדברות שביררו האמונה והשכר והעונש", וזה מה שאמרו במדרש (פנ"ח
 ס"ס ח) שהתורה כל כך האריכה והנזיכה עשרה פעמים 'בני חת', שכל
 המברר מקחו של צדיק, את פעולתו של אברהם אבינו ע"ה, לנטוע
 ולשתול אמונה, כמו שראינו, 'כאילו קיים עשרת הדברות'. שהם יסודי
 האמונה.

תבוא תשאל אותו אחר כך: 'תגיד לי, מה קיבלת כאן? 'אכלת' איזה מאכל
 טעים? 'שתית' איזה משקה ערב? לא! מה היה העונג?', אומר לך: 'זה
 הנאה.. אין לתאר. מי ייתן והיה כל הזמן.. הלוואי שבלילה אני יחלום על זה..',
 כך הוא מאחל לעצמו. תשאל אותו: 'מה זה בדיוק, תתאר לנו?', אי אפשר לתאר.
 אם לא טעמת מזה לא תדע.

זה הנאה של כבוד. זה הנאה רוחנית. אין לה שום דמיון. זה לא 'אכילה' ולא
 'שתיה', ואתה לא 'ממשש' את זה, ולא 'מריח' את זה, ולא 'רואה' את זה,
 אבל יש לאדם הנראה עצומה. אדם מוכן לשלם כסף כדי שיכבדו אותו. וזה הרי
 דבר זר ומוזר, משלם אלפים ורבבות, כדי שיעשו לו 'כבוד', אפילו שהוא קונה
 את זה ב'כסף', זה משונה מאד. למה? כי יש לו הנאה אדירה מה'כבוד'. וזו הנאה
 רוחנית.

ול**הבדיל** אלף אלפי הבדלות, מהדבר הזה אדם צריך להבין בדעתו מה זה הנאה
 רוחנית כשרה קדושה וטהורה, שאדם באמת יושב ונהנה.

א. בענין נסיון אברהם אבינו במיתת שרה וקבורתה

בראשית (כ"ג א'): "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה, ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה".

ובתב הרב החזקוני ז"ל: "ותמת שרה, אין דרכו של מקרא לכתוב מיתת אשה אף על פי שהיא צדקת, אם לא על ידי מעשה, כגון שרה, רחל, דבורה, מרים. שרה, בשביל שהוציא אברהם דמים יקרים לקברה ולא הרהר, וזהו אחד מהעשרה נסיונות. רחל, להודיע שנקברה חוץ למערה. דבורה, להודיע למה נקרא שם אותו מקום אלון בכות. מרים, על שם הבאר שפסק כשמתה".

ומבואר בדברי הרב החזקוני ז"ל באר היטב שענין מיתת שרה וקבורתה הוא מהעשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו ע"ה, והוא האחרון שבהם ודוק. [ועיין רש"י שמות (ו' ט' ד"ה וגם)].

וזו לשון החסיד רבינו יונה ז"ל בפירושו למסכת אבות (פ"ה מ"ה דף ע"ח): "והנסיון העשירי קבורת שרה, שנאמר לו קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה, וכשמתה שרה אשתו לא מצא מקום לקברה עד שקנאו מעפרון, ולא הרהר" עכ"ל.

ושארו בן דודו הוא רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בראשית (כ"ג י"ט) כה כתב: "רצה להודיענו מקום קבורת האבות, באשר אנחנו חייבים לכבד מקום קבורת אבותינו הקדושים, ורבותינו אמרו שגם זה מן הנסיונות של אברהם שבקש מקום לקבור את שרה ולא מצא, עד שקנה אותו" עכ"ל.

ומצאתי עוד תנא דאורייתא הסובר כן שבכלל הנסיונות של אברהם אבינו נכלל נסיון קבורת שרה, והוא בספר הישר של רבינו תם ז"ל חלק החידושים (סימן קמ"ג דף ק"ו): "עשרה נסיונות נתנסה

אברהם אבינו אלו הן הראשונה וכו' וכו', והעשירי מקנת מערת המכפלה במיתת שרה" עכ"ל.

וזו לשון רבינו יוסף יעבץ ז"ל בפירושו היקר על אבות (פ"ה מ"ג):
 "אברהם אבינו ע"ה נתנסה בכולן, אחד בגופו אור כשדים, הליכתו מארצו, מלחמת המלכים, ברית מילה. השני בממונו, ענין הרעב בבואו בארץ מיד עם היות לו בני בית מרובים, ואמר לו השי"ת ואעשך וגו', וקבורת שרה בארבע מאות שקל כסף, עם אומרו יתעלה (בראשית י"ג ט"ו) כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם" ודוק.

ונראה לי ברור בס"ד דמקור דבריהם שקבורת שרה היה מכלל הנסיונות של אברהם אבינו ע"ה, נפתח אלי דברות רבותינו בתלמוד בבלי סנהדרין (ק"א א'): "אמר רבי אלעזר ברבי יוסי פעם אחת נכנסתי לאלכסנדריא של מצרים, מצאני זקן אחד אמר לי בוא ואראך מה עשו אבותי לאבותיך, מהם טבעו בים, מהם הרגו בחרב, מהם מעכו בבנין, ועל דבר זה נענש משה רבינו שנאמר ומאז באתי אל פרעה וגו', אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין, הרבה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב באל שדי ולא הרהרו על מדותי ולא אמרו לי מה שמך, אמרתי לאברהם קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה, ביקש מקום לקבור את שרה ולא מצא עד שקנה בארבע מאות שקל, ולא הרהר על מדותי" וכו', והובא בילקוט שמעוני (שמות פ"ו רמז קע"ו) ע"ש, ועיין מהרש"א ז"ל סנהדרין שם.

ובמסכת בבא בתרא (ט"ז ב'): "ויהי היום ויבאו בני האלהים וגו' ויען השטן את ה' ויאמר משוט בארץ ומהתהלך בה. אמר לפניו רבוננו של עולם שוטטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי צדיק בארץ כאברהם, אמרת לו קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה, אפילו בשעה שלא מצא מקום לקבור את שרה לא הרהר אחר מדותיך", והובא בילקוט שמעוני איוב (פ"א רמז תתצ"ב) ע"ש.

ומתבאר דלשיטת התלמוד הבבלי ענין מיתת שרה וקבורתה היה בו נסיון לאברהם להרהר אחר מידות השי"ת ואף על פי כן נמנע מלהרהר, עד שהשטן עצמו התפעל מכך ובזה שיבח את אברהם שלא ראה עבד צדיק ונאמן כאברהם אבינו ע"ה, ולכאורה היה לו לשבח לאברהם אבינו בנסיון עקידת יצחק שקדם, ושמע מינה גודל הנסיון שהיה בענין קבורת שרה אמנו ודוק היטב.

וראיתי לגאון רבי יצחק פאלאג'י ז"ל בספרו אבות הראש ח"ב (פל"ג דל"ה ע"ג ד"ה והרב) שבתחילת דבריו הביא דברי הגאון מהר"ש יפה ז"ל בפירושו יפה תאר על מדרש בראשית רבה שכתב: "ואם תאמר למה לא מנו [בנסיונות דאברהם אבינו] מה שנתן ארבע מאות שקל כסף לקבורת אשתו שרה, אף על פי שנאמר לו את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולא הרהר, וכמו שאמרו לקמן שמות רבה (פ"ו ס"ד), ובסנהדרין (ק"א א'), ועוד איך כאן [אמרו דהעקידה] זה נסיון אחרון, כי אותו נסיון [דקבורת שרה] הוא היה אחרון. והא לא קשיא דהא לא מיקרי נסיון כי זה לא היה מהשי"ת לנסותו לאברהם, אלא ממילא היה כי עדיין לא זכה בארץ, ככתוב ודור רביעי ישובו הנה, ומה שאמרו שם שאברהם לא הרהר היינו שמכל מקום היה לו להרהר קצת שלא זכה בחייו לנחלת שדה בכדי אחוזת קבר לפחות" עכ"ל.

ואחר כך הביא באבות הראש שם דברי רבינו יונה ז"ל ורבינו החזקוני ז"ל שכתבו שנסיון האחרון של אברהם אבינו היה נסיון שלא הרהר אברהם אבינו ע"ה אחר הקב"ה במעשה הקבורה דשרה כנ"ל, ותמה מאוד על דבריהם וכה כתב: "והוא תימה שלא מצינו בדברי רז"ל כאן בברייתא דאבות דרבי נתן, ובפרקי רבי אליעזר, ובמדרש שוחר טוב (פרק צ"ה) ולא בשום אחד מן המפרשים הנ"ל שמנו קבורת שרה בכלל עשר נסיונות.

ועוד דאיתא במדרש בראשית רבה (פנ"ו סי"א): "ויאמר בי נשבעתי מה צורך לשבועה זו אמר לו השבע לי שאין אתה מנסה אותי עוד וכו', מעתה כיון שנתנסה אברהם נסיון עשירי [עקידת יצחק] אמר לו [אברהם לקב"ה] השבע שאין אתה מנסה אותי עוד מעתה" ע"ש, וכן במדרש במדבר (כצ"ל) רבה (פנ"ז ס"ב): "באותה שעה [דעקידת יצחק] אמר אברהם איני זז מכאן עד שתשבע לי שאין אתה מנסה אותי עוד לעולם אמר לו הקב"ה חייך כך הוא ונשבע שלא ינסנו עוד שנאמר בי נשבעתי נאם ה' ע"ש, ומכל זה משמע דנסיון קבורת שרה לא חשיב נסיון כלל".

ובספרו אבות הראש ח"ג (פל"ג דכ"ג ע"א) הוסיף דכך אמרו גם במדרש תנחומא (פרשת שלח לך סי"ד), וכן משמע מדברי הפייט בפיוט "עת שערי רצון" דפייט באחרית נוסה בסוף העשרה שמבואר שהנסיון העשירי האחרון שבכולם היה עקידת יצחק והפך ממה שכתבו רבינו יונה והרב החזקוני ז"ל עיין שם.

והנה זה אמת נכון הדבר שרבותינו ז"ל במדרשים שהביא הגאון רבי יצחק פאלאג'י ז"ל סוברים שהנסיון האחרון שאברהם אבינו ע"ה התנסה היה נסיון עקידת יצחק, מכל מקום עם שאיני כדאי בעניותי איני יורד לסוף דעתו הרחבה ז"ל, דאחר שמפורש בתלמוד הבבלי בשני מקומות שבענין קבורת שרה היה לו לאברהם להרהר אחר השי"ת ונמנע, הוי אומר שהבבלי אינו סובר כמדרשים הנ"ל שעקידת יצחק היה הנסיון האחרון, ואף שהגאון מהר"ש יפה ז"ל דחק להעמיד המדרש הנ"ל שיתאים עם השיטה שהנסיון האחרון היה עקידת יצחק, בודאי רבותינו הראשונים כמלאכים רבינו יונה והרב החזקוני והרמב"ן והרב הכותב בספר הישר הנ"ל אינם כפופים ומשועבדים לדרכו של הגאון מהר"ש יפה ז"ל, ולדידהו יש לומר בפשיטות דרבותינו בבבלי אינם סוברים כמדרשים הנ"ל שהעקידה הוא נסיון אחרון, ולא שמיע להו תירוצו דהגאון מהר"ש יפה ז"ל,

ואכן הנסיון האחרון דאברהם אבינו היה במיתת שרה וקבורתה וכפשט דברי רבותינו בבבלי בבבא בתרא ובסנהדרין, וז"ב.

ואדרבה מצאתי בס"ד במדרש המובא בילקוט שמעוני שיר השירים (פ"א רמז תתקפ"ב): "אמר רבי אייבו בישרות גדולה עבדו אותך האבות לא היה בלכם נבלה ולא רננו אחר דבריך, לאברהם אמרת כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה, וכשבא לקבור את שרה נתן ארבע מאות שקל כסף ולא רנן אחריו, וכן אמרת לו קח נא את בנך ולא רנן, אתמול אמרת לו כי ביצחק יקרא לך זרע" וכו'.

ובאן מבואר באר היטב דעל משקל אחד הוא נסיון קבורת שרה ונסיון עקידת יצחק, וכמו שנסיון עקידת יצחק נסיון גמור היה, ומכלל נסיונות אברהם אבינו, כך על אותו משקל היה נסיון מיתת שרה וקבורתה נסיון גמור ומכלל נסיונות אברהם אבינו, ולא ידעתי מדוע הני גאוני ז"ל שכל רז לא אניס להו במדרשי חז"ל, לא הזכירו לדברי המדרש הנ"ל.

על כל פנים כל דברות תלת קראי רבותינו הראשונים כמלאכים נ"ע ישרים ונכונים ואין כל נפתל ועיקש במשנתם זיע"א. [ותראה כי תיבות "ותמת שרה", עולה בגימטריא בדקדוק גמור "וזה אף הוא היה אחד מעשרה ניסיונות" ודוק].

ודע שבפירוש רבינו יונה לאבות עם ציונים (מהדורת תשנ"ד שם הערה כ"ב) כתב הרה"ג המהדיר שליט"א דרבינו יונה ז"ל הוא **היחיד** שמונה קבורת שרה כנסיון ע"ש, ופורתא לא דק כי מצינו לו לרבינו יונה חבירים רבים כנ"ל, ומקורן טהור בדברות חז"ל וכדכתיבנא בס"ד.

והרב המהדיר לפירוש החזקוני הנ"ל כתב: "לא מצאתי במוני עשרה הנסיונות שימנו ענין זה של קבורת שרה בתוך הנסיונות", ולא ראה לכל האמור בדברות חז"ל, ובדברי רבותינו הראשונים וכמשנ"ת בס"ד. [ועל טיב עבודת הרב המהדיר הזה - עיין בחיבורי תורת יעקב

(סימן קמ"א), ובחיבורי מנוחת שלום ח"ה (סימן ט"ל), וחי"א (סימן מ"ו והערה ח'), וחי"ב (ר"ס כ' ד"ה וכמנהגו) וצרף לכאן. ועיין גם בחיבורי הדר יעקב ח"ב (סימן ו' דל"ד ע"א), וח"ד (ס"ס י"ד), וח"ה (סימן ח'), וח"ו (סימן ד' וסימן ח' וסימן ל"ג) ע"ש].

עוד אכתוב מה שלא הבנתי בדברי הגאון רבי יצחק פאלאג'י ז"ל שבאבות הראש ח"ג תמה שבמדרש תהלים (פרק י"ח) מנה עשרה נסיונות אברהם אבינו, ואילו שם במדרש תהלים (פרק צ"ה) מנה נסיונות אברהם אבינו באופן אחר "והוא פלא ואיך נהיתה כזו במדרש אחד" ע"ש.

ולא ידעתי מה פלא יש בדבר שבמדרש אחד יאמרו ויקבעו שתי דעות של חכמינו ז"ל, ורבות תמצא כזאת במדרשים, ואטו לא מצינו כזאת אפילו בששה סדרי משנה שנקבעו דעות שני תנאים החולקים זה על זה ופעם רבי סתם כחד תנא ופעם כחד תנא וככתוב בתוספת יום טוב בכורות (פ"ד מ"ד), ועוד עיין תוספת יום טוב יבמות (פ"א מ"ה), ונזיר (פ"ו מ"ט), ומכות (פ"ג מט"ו), ועדיות (פ"ג מ"ב, ב"פ), ועבודה זרה (פ"א מ"ט) ועוד הרבה, ולכן נעלם ממני ולא ידעתי מה הפלא שבדבר ודוק.

ובתב הגאון האדר"ת ז"ל בספרו "סדר פרשיות" בראשית (כ"ג ד'): "גר ותושב אנכי עמכם, תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני, עיין פירוש רש"י ז"ל שאברהם אבינו אמר אם תרצו הריני גר, ואם לא תרצו הריני תושב, ויש לפרש דזה הוא אחד מעשרה נסיונות של אברהם שלא הרהר אחרי מידות השי"ת, שאף שהבטיחו את כל הארץ, לא מצא מקום קבורה עד שקנה בכסף מלא, ואיתא דבשביל עשר נסיונות שהיו לו - היו לו עשרה עממים, שבעה בימי יהושע והשלשה לעתיד לבוא, וזה הוא שאמר אם תרצו ואקברה מתי מלפני ואינו נסיון אצלי, ואם כן הריני גר, ואם לא הרי הם עשרה נסיונות, ומגיעני כדין", ודפח"ח זיע"א.

ב. בענין ותמת שרה בקרית ארבע

בראשית (כ"ג א'): "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה, ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען, ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה".

ופירש רש"י ז"ל: "ויבא אברהם, מבאר שבע לספוד לשרה ולבכתה, ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק לפי שעל ידי בשורת העקידה שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרוחה נשמתה ממנה ומתה".

ורבינו הגדול החתם סופר זצ"ל בספרו על התורה שם (דע"ז ע"ב) כה כתב: "ויהיו חיי שרה. חיי שרה עם הכולל גמטריא תקל"ד, וקכ"ז שנים שחיתה עולה גמטריא אסתר, רמז למה שאמרו חז"ל [במדרש רבה כאן] מה ראתה אסתר שתמלך על קכ"ז מדינות תבוא בת בתה של שרה וכו'".

וענין זה נ"ל מה שפירש רש"י שעל ידי בשורת העקידה כמעט שלא נשחט פרוחה נשמתה, הרצון לפי מה שכתבתי לעיל שלפי קדושת ודביות גדול שבשעת העקידה היה מהראוי שאברהם ויצחק היו נשאים קשורים ודבקים למעלה למעלה, והארכתי בפרשת העקידה [ענין לעיל ע"ב ד"ה שבו] אלא שאברהם נכשל בלשונו ונשתחוה ונשובה אליכם ע"ש, אמנם שרה היתה גדולה מאברהם אבינו ע"ה, על כן מרוב שמחתה פרוחה נשמתה ונדבקה באור העליון כמו שפירשתי [לקמן ד"ה ותמת שרה] ותמת שרה בקרית ארבע שבמקרה ארבעה יסודות היתה נראה כמתה מיתה גופנית, אמנם באמת היא "חברון" בארץ כנען שנתחברה בארץ העליונה אמא תתאה הנקראת ארץ כנען, ורמזנו במקום אחר כנ"ע' ראשי תיבות כ"נור נ"עים ע"ם נ"בל, ולא כאברהם שנשאר בארץ אחר מעשי העבודה הקדושה הזאת, וזה היה הספדו שהיה מספיד לשרה ואמר, גר ותושב

אנכי עמכם, רצונו לומר שהוא נשאר בארץ בבחינת גר תושב על דרך גר אנכי עמך תושב ככל אבותי [תהלים ט"ל], מה שאין כן שרה שמרוב שמחתה בה' נדבקה באור העליון" עכ"ל.

והנה עם שרבינו הגדול גאון עוזינו החתם סופר זצ"ל אינו צריך לא לי ולא למטלעתי, ולא לדידי חירגא דיומא כוותי, מכל מקום כיון ששמעתי מקצת לומדים שמתמיהים על פירוש זה שמחתה של שרה פרוחה נשמתה, הנני להביא שכבר מצינו שכתב כן חד מן קמאי מבעלי התוספות ז"ל, מר ניהו רבי יהודה ב"ר אליעזר בפירוש ריב"א על התורה בראשית שם: "ולבכותה, פירש רש"י פרוחה רוחה ומתה, ואם תאמר וכי היתה שרה מצטערת במה שבחר השי"ת בכנה להיות לעולה, לכך יש לפרש פרוחה רוחה מרוב שמחה, ודומה לו בכתובות (ס"ב ב') גבי אשתו של רבי חנינא דאמר דלל עינא חזיתיה, סוי לבה, פרוח רוחה, והיינו מרוב שמחה כדמשמע התם" עכ"ל.

חרי לנו מפורש באר היטב שרבינו הגדול החתם סופר זצ"ל כמנהגו הטוב זכה לדברות רבותינו הראשונים כמלאכים ז"ל ודוק. [וריב"א הנ"ל, אינו אותו ריב"א המובא בתוספות על התלמוד פעמים הרבה, כי הנזכר בתוספות הוא רבי יצחק ב"ר אשר, ודלא כמי שחשבו שריב"א הנ"ל שהוא הריב"א בתוספות, וז"א וכמו שביארנו בס"ד בחיבורי מנוחת שלום ח"ד (סימן ל"ח) עש"ב].

ומה שכתב רבינו החתם סופר ז"ל: "ותמת שרה בקרית ארבע, שבמקרה ארבעה יסודות היתה נראה כמתה מיתה גופנית, אמנם באמת היא חברון בארץ כנען שנתחברה בארץ העליונה" וכו', כנ"ל, השווה לדברי קדשו של רבינו חיים ן' עטר ז"ל בספר אור החיים הקדוש שם: "ותמת שרה רמז הכתוב באומרו "בקרית ארבע", לומר כי ח"ו לא יתייחס המיתה לצדיקים, אלא שקרית ארבע פירוש עיר שהיתה בנויה מארבעה יסודות נפרדה, היא ונסעה מהם ואומרו "היא

חברון" פירוש שהגם שמתה היא משפעת בהם בחינת החיבור, כי הצדיקים הגם שימותו הגוף אינו מושלל מהחיים, כי צדיקים במיתתם קרויים חיים, וצא ולמד ממעשה דרב אחאי בר יאשיה בשבת (קנ"ב ב'), והטעם הוא כי בהיותם בעולם הזה מהפכים בחינת החומר שביסודות לבחינת הרוחניות הקדוש שבנפש באמצעות מעשים טובים והפלגת התורה שמשתדלים בעולם הזה ודוק.

ובזאת מצאתי בס"ד בספר הזהר הקדוש ח"א (דקכ"ב ע"ב במדרש הנעלם): "ברא קב"ה לאדם, והכניס בו ארבעה דברים הנחלקים בגוף, אמר רבי יהודה המחוברים בגוף, רבי יצחק אמר הנחלקים בגוף, שהם חולקים להתפרש כל אחד ליסודו, כשיוצא האדם מן העולם הזה, רבי יהודה אמר המחוברים בגוף בחייו, משמע מקרא דכתיב ותמת שרה, זה הגוף, בקרית ארבע, אלו הארבע יסודות, היא חברון שהיו מחוברים בגופו בחייו, בארץ כנען בעולם הזה, הבוחר אדם בזמן מועט", והבן, ודוק היטב.

* * *

כתובות (ס"ב ב'): "רבי חנניה בן חכינאי הוה קאזיל לבי רב וכו', אזל יתיב תרי סרי שני בבי רב. עד דאתי אישתנו שבילי דמתא, ולא ידע למיזל לביתיה. אזל יתיב אגודא דנהרא, שמע לההיא רביתא [נערה] דהוו קרו לה בת חכינאי, בת חכינאי, מלי קולתך ותא ניזיל. אמר שמע מינה האי רביתא דידן, אזל בתרה. הוה יתיבא דביתיה וקא נהלה קמחא, דל עינה חזיתיה, סוי לבה פרח רוחה. אמר לפניו רבונו של עולם ענייה זו זה שכרה, בעא רחמי עלה וחייה".

ופירש רש"י ז"ל: "אישתנו שבילי דמתא, שנבנו בעיר בנינים חדשים ונסתמו בה מבואות: סוי לבה ראה לבה, כלומר נדמה ללבה פתאום שזה בעלה". [ועיין שם ס' ב' ובהגהות הרש"ש שם וכאן, ולא ידעתי מדוע לא הביא דברי רש"י ז"ל שמות (ל"ד ל"ג) עיין שם ודוק].

והנה לעיל הבאתי דברי הריב"א ז"ל שכתב דמצינו גבי אשתו של רבי חנינא בר חכינאי בכתובות (ס"ב ב') דאמו שם דל עינא חזיתיה, סוי לבה, פרח רוחה, והיינו מרוב שמחה כדמשמע התם" כנ"ל, אבל בעניותי נעלם ממני איך ראה רבינו הריב"א ז"ל בההיא דכתובות שמה שפרחה נשמתה של אשת רבי חנינא בן חכינאי היה מחמת **שמחה**, ובעניותי אני הייתי רגיל לפרש שמחמת בהלה חרדה ופחד קרה לה כן, שהופתעה מאוד מבעלה רבי חנינא שחזר בפתאומיות, ועיין.

ובס"ד מצאתי בדברות רבינו בחיי ז"ל בביאורו לתורה בראשית (מ"ה כ"ו): "ויפג לבו, מלשון מאין הפוגות (איכה ג' ס"ט), כלומר אין הפסק לדמעות, ופירושו פסקה תנועת לבו והיה כמת, וכן בדרך הטבע כאשר תבוא **שמחה** פתאום על האדם יתעלף ויהיה כמת, וטעם הדבר כי יפתח הלב ויתרחב פתאום, והחוס הטבעי שבתוך הלב יוצא ממנו ויתפשט בחיצוני הגוף, ואז ישאר הלב מבפנים קר, ומתוך כך בא לידי עילוף, והענין הזה ברוב הוא נמצא בזקנים ובבני אדם חלושי הכח בבוא להם השמחה פתאום, וכענין שדרשו רז"ל מסכת כתובות (ס"ב ב') הות יתבא דביתהו וקא נהלה קמחא דל עיניה חזיתיה, סוי לבה פרח רוחה, אמר עניה זו לשוא שמרה, בעא רחמי עלה ואחיה. כי ברוב השמחה שבאה לה פתאום בראותה את בעלה ויפג לבה ופרחה נשמתה", ועיין בדברי מהר"ם אלשיך ז"ל בראשית שם, הרי שגם רבינו בחיי ז"ל פירש שפרחה נשמתה מחמת ריבוי שמחה, וגם הסביר טעמו של דבר, וזה כפירוש ריב"א ז"ל, ובטלו דברי.

שוב ראיתי כעת בשיטה מקובצת כתובות שם, הביא פירוש רש"י מהדורה קמא שכתב: "סוי לבה הביטה בו **ממורך לב** כדאמרינן לעיל (ס' ב') היה מסוי לאפה, ופרח רוחה שמתה", והרי זה כפירושי בס"ד ודוק.

וְזוֹ לְשׁוֹן הַגֵּאוֹן רַבִּינוֹ צְדוֹק הַכֹּהֵן מְלֻבְלִין ז"ל בְּסִפְרוֹ אֹרֶז זָרוּעַ לְצַדִּיק
(מֵאִמֶּר אֶלֶף רַבֵּי דַט"ז ע"ד): "וְהָרִי זֶה כַּעֲנִין יְצִיאַת הַנֶּפֶשׁ מִתּוֹךְ
שִׂמְחָה וּמִתּוֹךְ חֲרָדָה. וְכַעֲנִין סוֹי לְבָה פֶּרַח רוּחָא", הָרִי שְׁפִירָשׁ
לְתַרְוִיָּהּ שִׂמְחָה וְחֲרָדָה, וְדוֹק הֵיטֵב.